quam propter se expeteretur; nam materia tradita in unoquoq; digna foret propria, & peculiari consideratione, etiam præciso ordine unius ad alium.

64 At si sermo fit de Logica Arist. hæc in duas dividi debet principales partes, in quantum in prima agitur de syllogismo, in altera de speciebus ejus, illa continebit libros prædicabilium, prædicamenta, Perih. & Prior. ista libros Post. Top. & Elench. Ratio hujus partitionis est, quia lib. prædicam. & Periher. non propter se expetuntur, sed in gratiam prorius syllogismi in communi, ergo non possunt constituere partem principalem, sed cum lib. Prior. ubi de ipso syllogismo agitur, unam partem principalem constituent, quod pariter est de secunda dicendum. Adhuc tamen partes ejusmodi principales in alias minores secari possunt, prima in duas, in eam, scilicet, quæ est de principiis integrantibus syllogismum, quæ adhuc subdividitur; vel enim sunt principia remota, & sic est liber prædicam. cui inservit liber prædicab. vel sunt propinqua, & sic est liber Periher. & in eam, quæ est de quidditate, & affectionibus ipsius syllogismi in communi, & sic sunt libri Prior. Altera verò dividitur in tres minores partes juxta tres species syllogismi, nam vel est demonstratio, & ita habentur lib. Post. vel syllogismus probabilis, & sic habentur lib. Topic. vel deceptorius, & sic habentur lib. Elench. qui discursus integer colligitur ex Doct. 1. Prior. qu. 2. Nos quamvis Logicam in tota latitudine sua ad nimiam prolixitatem evitandam contexere, non intendamus, quia tamen ampliorem contexere volumus, quàm reliquerit Arist. altius initium Disp. petemus; nimirum ab ipso instrumento sciendi in communi; paulatim postea descendendo ordinem ipsius Arist. capiemus. Alias quædam difficultates de unitate Logicæ, subalternatione, &c. quia non sunt Logicæ peculiares, sed aliis quoque scientiis communes, hic libenter missas facimus, & usque ad Post lib. differimus ad Disp. de scientia, nam ibi de unitate habituum, subalternatione scientiarum, aliisque communibus earum attributis sumus acturi, & ex ibi dicendis facilè patebit earum resolutio.

DISPUTATIO PRIMA.

De modis, seu instrumentis sciendi.

Post Quæstionem Proœmialem merito primum locum poscit hæc Disputatio; cum enim modus sciendi, seu instrumentum cognoscendi statutum sit objectum Logicæ, planè hinc Logica debet incipere, ut ab initio exactam præmittat sui objecti cognitionem; hic autem non solum de modo sciendi in communi agemus, sed etiam ad quædam instrumenta particularia descendemus, ad ea nimirum, quorum notitia est prorsus necessaria ad cæterorum captum, & se habent velut claviculæ quædam ad alia aperienda.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid, & quotuplex sit modus, seu instrumentum sciendi.

DE natura instrumenti Logici, quod est modus sciendi, ejusque conditionibus variè loquuntur Auctores, Zabarel. in suis lib. de methodis per totum, quem sequitur Faber Theor. 16. contendit de ratione instrumenti sciendi esse vim illativam, ita quod illud solum dicatur instrumentum logicum, quod habet vim notificandi ignotum ex noto. Alii mitius agentes inquiunt sufficere ad instrumentum logicum, quod habeat vim manifestandi ignotum, sivè id faciat via illationis, sivè alio modo, ita Soto lib. 2. summ. c. 4. Aversa qu. 4. Log. sect. 1. Complut. in præamb. ad summ. Casil. ibid. cap. 1. & est communis opinio Summulistarum, qui modum sciendi definiunt, quod est *oratio manifestativa alicujus ignoti*. Alii demum per modum sciendi intelligunt, non solùm quod habet vim manifestandi ignotum, sed quicquid quoquo modo juvare potest intellectum nostrum in dirigendis operationibus ejus, ita loqui videntur iidem Complut. disp. proœmial. quæst. 3.

Hinc de numero instrumentorum logicorum varii exortisunt modi dicendi, nam Auctores primæ sententiæ solam argumentationem instrumentum logicum appellant, & eam præcipuè, quæ est in materia necessaria, qualis est demonstratio, hæc enim parit scientiam propriè dictam, undè in toto rigore meretur nomen instrumenti sciendi. Auct. 2. sent. licèt major pars eorum tria assignent instrumenta logica, Definitionem, Divisionem, & Argumentationem, tamen aliqui hunc numerum minuere aggressi sunt substrahendo divisionem, eo quia non sit ab aliis instrumentis condistincta, ita Hurtad. disp. 10. sect. 6. Vallius init. Post. q. 1. c. 3. & fuit sent. Algazel. in sua Logica. Alii è contra numero ternario non contenti addiderunt Resolutionem, quæ est progressus à particularibus ad universalia, à posterioribus ad priora, ita Eusstat. in sua præfat. super 2. Post. Ammon. super proœm. Porph. Damasc. cap. 1. suæ Phys. Alii addiderunt enunciationem, ut Averf. cit. & quamplures methodum, sumendo methodum pro ordine, qui in scientiis observari debet, ut distinctè tradantur, & sine confusione. Auctores deniq; 3. sent. latissimè usurpantes modum sciendi appellant instrumenta logica omnes secundas intentiones, de quibus logica tractat, siquidem omnes illæ sunt aliquo modo veritatis ostensivæ, & conducunt ad directionem operationum intellectus, qui est unicus logicæ finis, ita Complut. loc. ult. cit.

2 Dicendum est, quod licèt strictissimè loquendo de modo sciendi, & instrumento logico sola argumentatio possit dici modus sciendi, utpotè quæ sola ex noto ignotum manifestat per vim illativam; & illum fusè sumendo secundùm totam extensionem, quam potest habere, omnes secundæ intentiones logicæ dici possint instrumenta sciendi, idest rectè cognoscendi, utpotè quæ omnes sunt aliquo modo veritatis ostensivæ, & intellectus directivæ, & tamen propriè loquendo modus sciendi, & instrumentum logicum est illud; quod habet vim manifestandi ignotum, quomodocumque id faciat; cumq; id solum conveniant cum omni proprietate Definitioni, Divisioni, & Argumentationi, hæc tria propriè erunt instrumenta logica, non plura, nec pauciora. Concl. est Scoti q. 2. lib. 1. Priorum quam tenet Tat. qu. 1. præamb. logicæ, & Summulistæ omnes. Et quantum spectat ad assignandam rationem modi sciendi, seu instrumenti logici, probatur breviter, quia ut docet Scot. 4. d. 1. qu. 2. significata vocabulorum probare non possimus, sed oportet ea supponere ex communi usu loquentium, ut apud logicos nomine modi sciendi consuevit intelligi via distinctè cognoscendi id, quod ante confusè cognoscebatur, undè instrumentum sciendi à Summul. communiter definitur, quod sit *oratio manifestativa alicujus ignoti*, per quod excludunt voces simplices, & incomplexæ, quia sufficientes non sunt ad explicandam rem distinctè, & explicitè, sed tantum confusè significant, ergo absque sufficienti ratione Auctores prime sent. nimis coarctant rationem instrumenti logici, seu modi sciendi, ut solùm ab illis orationibus participetur, quæ habent vim manifestandi ignotum per illationem, & nimis ampliant Auctores 3. sent. dum volunt eam convenire etiam vocibus, simplicibus, & quibuscumque intentionibus logicis.

3 Deindè probatur exemplo artis, undè nomen instrumenti deductum est, nam in eis non solùm appellatur instrumentum, seu modus conficiendi artefactum illa ultima dispositio, seuapplicatio materiæ, ex qua immediatè resultat artefactum, sed ad quamlibet partem artefacti seorsim faciendam datur etiam modus, quò rectè, & facilè talis pars efficiatur, sed quia non ita cernitur modus rectè operandi in qualibet minutissima parte artefacti efficienda, nec certum instrumentum illi correspondet, sed in principalioribus partibus illius; ita hac proportione servata logici nomen modi sciendi non restringunt ad solam argumentationem, vel demonstrationem, quæ est ultima dispositio, ex qua immediatè resultat scientifica cognitio, neque ampliant ad minutissimas quæcumque intentiones logicales, sed tribuunt illud principalioribus quibusdam intentionibus, scilicet, Definitioni, Divisioni, & Argumentationi, quia sunt generalia quædam instrumenta sciendi, in quibus elucet vis manifestandi ignotum, undè proximè, & immediatè dirigunt intellectum in suis operationibus, ac proindè speciali modo convenit eis esse veritatis ostensivas.

Hinc facilè probatur altera pars conclusionis, quod tria tantùm sint instrumenta logica, Definitio, Divisio, Argumentatio; nam ut discurrit Tatar. Modus sciendi est oratio manifestativa ignoti, hoc autem, vel est complexum, vel incomplexum, si fuerit complexum, manifestatur per argumentationem; si verò incomplexum, vel ignoramus essentiam, & hanc explicat definitio, vel partes ejus, & has manifestat divisio, ut v. g. in homine si essentiam ignores, manifestatur hac definitione *est animal rationale*, si ignores partes ejus; manifestantur hac divisione *Hominis alia pars est anima, alia corpus*, & si ignores propriam passionem, quæ de illo prædicatur, dicendo *homo est risibilis*, manifestantur per hanc argumentationem *Omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis*, ergo sicut nullum aliud datur ignotum, quod manifestetur, ita nullus alius datur modus sciendi, qui manifestet. Tum 2. quia etsi aliæ intentiones logicales conducant ad cognitionem rerum acquirendam, & intellectum juvent in suis operationibus, tamen proximè, & immediatè id non efficiunt, sed mediantibus illis tribus, ergo illa tria propriè sunt instrumenta logica, & ad ea reduci debent cętera, quæ ad modum sciendi quoquomodo pertinent.

4 Præterea numerus hic ternarius non potest rationabiliter augeri, nec minui, ergo instrumenta logica non sunt plura, nec

nec pauciora tribus; probatur assumptum, non potest in primis augeri addendo Resolutionem, ut instrumentum ab illis tribus condistinctum, nam resolutio sæpè sæpius cum Divisione coincidit, nam dividendo resolvimus, & reducimus rem in sua principia, undè, & Arist. in proœm. Phys. Resolutionem appellat divisionem tex. 3. *Posterius autem ex his nota sunt elementa, & principia iis, qui hæc dividunt*, idest resolvunt; interdum etiam coincidit cum Definitione, & Demonstratione, quando nimirum resolvimus definiendo, & demonstrando, definiendo quidem, quia sic reducimus definitum in sua principia definientia, demonstrando verò, cum per demonstrationem à posteriori, seu à signo, quæ dici solet Methodus resolutiva, effectum resolventes causam invenimus ex Acerb. lib. 5. qq. Perip. qu. 1. Nec debet augeri addendo Enunciationem cum Aversa, quia de ratione enunciationis, ut sic, est tantum enunciare unum de alio, non autem manifestare ignotum, in quo consistit ratio modi sciendi, undè secundùm quod est propositio, non necessario affert res notiores, sed solum id evenit, quando coincidit cum definitione, aut divisione, ut cum dicimus *homo est animal rationale, hominis alia pars est anima, alia corpus*, quo casu enunciatio manifestat ignotum non ratione sui, sed definitionis, vel divisionis, quæ in ea continetur, ergo enunciatio ut sic, non est modus sciendi condistinctus à cæteris, quia per eam absolutè profertur unum de alio, sed nullo modo ostenditur veritas illius, quod per enunciationem asseritur: Nec demum augeri debet addendo Methodum, seu ordinem servandum in scientiis tradendis, quamvis enim hic ordo maximè juvet mentis directionem, valdèq; conducat ad scientiarum acquisitionem, nam ordo confusionem eliminat ab intellectu, non ob id addendus est, ut instrumentum ab illis tribus condistinctum, sed potius dici debet illorum communis, quædam recta dispositio, ut benè dirigant cognitionem nostram, quod ita probatur; nullum instrumentum ad suum munus applicatur, nisi prius sit rectè dispositum, & accomodatum, non utimur securi ad scindendum, si est obtusa, sed prius ad cotem acuitur, non utimur calamo ad scribendum, nisi prius attemperato, & sanè acumen hoc in securi, & calamo non est instrumentum distinctum à securi, & calamo, sed est dispositio quædam necessaria ad instrumentum, ut benè suum munus exerceat, at Methodus, & ordo est similis quædam dispositio communis illis tribus instrumentis, ut benè dirigant cognitionem nostram, quælibet enim scientia tradit suam doctrinam arguendo, definiendo, &c. hæc autem omnia ordinatè tenetur facere, ne confusionem pariat, ergo censeri non debet instrumentum distinctum ab illis.

5 At neque debet minui hic numerus, non enim minui potest subtrahendo Argumentationem, quia ad dirigendum discursum planè efficacius instrumentum excogitari nequit, & licèt, inter argumentationis species demonstratio dignior sit, ac præcipua, atq; ideò per excellentiam soleat appellari modus sciendi ex Aristot. 1. Post. cap. 3. non tamen ipsa sola absolutè loquendo dici debet instrumentum logicum, & modus sciendi, quia hic non accipimus nomen scientię in rigore, sed fusè ut instrumentum sciendi idem sonet, quod cognoscendi. Nec minui potest subtrahendo Definitionem, tum quia ad explicandas rerum quidditates, & earumdem proprietatem inveniendas ex communi omnium sensu maximè conferit; tum quia Arist. ipse 1. de An. 8. & 1. Met. 48. inter instrumenta cognoscendi eam connumerat simul cum demonstratione, & 6. Topic. c. 1. & 2. alit definitionem facere, ut cognoscatur substantia quod repetit 3. Post. cap. 2. Nec demum minui potest subtrahendo divisionem, tum quia Arist. 1. de Anni. tex. 5. inter Methodos, instrumenta cognoscendi simul cum demonstratione conjungit divisionem; tum quia de se patet, quantum divisio juvet ad distinctos conceptus rerum efformandos, ad discernendum quid affirmari, vel negari debeat; immò tanta est efficacitas ejus in veritate manifestanda, ut Arist. 1. Priorum sect. 2. cap. 3. eam appellaverit parvam quamdam syllogismi particulam, & veluti imbecillem syllogismum; & tandem in diffondendis difficultatibus, & rebus declarandis in dubium vertentibus nil frequentius utimur, quam divisione, & distinctione, ergo cum etiam divisio sit manifestativa ignoti, inter instrumenta logica ipsa quoque erit computanda.

Solvuntur objectiones.

6 IN oppositum obiicitur 1. quod sola argumentatio sit modus sciendi, & instrumentum logicum, nam omne instrumentum logicum est discursus à noto ad ignotum, & intrinsecè includit vim illativam, sed definitio, & divisio non includunt vim, sed sola argumentatio, ergo &c. minor patet major probatur, tum ex ipso nomine facultatis logicæ, logica enim dicitur à *logo* idest à ratione, & discursu, undè ipsa est facultas discursiva, ergo instrumenta logica, ut verè talia dicantur, debent includere discursum à noto ad ignotum tum etiam ex ipsa ratione assignata modi sciendi, nam si in hoc sita est, ut sit oratio manifestativa ignoti, necessario illationem includit, nam nihil ignotum ex notis notum redditur, nisi beneficio illationis; & hoc est unicum fundamentum Zab. lib. 3. de Meth. cap. 73. & Fabr. cit. Quod confirmat potest auctorit. Arist. qu. 1. Post. 1. & 1. Top. 10. 6. Ethic. 3. 1. Rhet. 2. loquens de instrumentis sciendi meminit tantùm syllogismi, & inductionis, & planè non sufficienter 1. Post. 1. probare omnem doctrinam fieri ex præexistenti cognitione, eo quod fiat syllogismo, & inductione, & tex. 33. dum probat deficiente sensu deficere omnem scientiam illius sensibilis, quia non amplius fit inductio, & demonstratio. Demum si de ratione modi sciendi foret, ut sit ignoti manifestativus quomodocumque, tunc etiam termini, & voces simplices instrumenta logica forent appellanda, cum nobis aliquid significent, & declarent, quod priùs ignorabamus, & si quis diceret alicui Indias esse, quas iste numquam vidit, foret talis oratio modus sciendi, quia esset manifestativa alicujus ignoti.

Resp. negando majorem, neque enim hic sumere debemus instrumentum logicum ad libitum Zabarel. sed juxta communem loquendi modum, quo usi sunt veteres Summulistæ, pro medio apto ad manifestandum ignotum, sivè id fiat via illationis, sivè alio modo, quo sensu nomine instrumenti usus est Arist. ipse 5. Met. 48. ubi definitionem appellat instrumentum, quo omnes scientię utuntur; ad primam probationem majoris, logica dicitur scientiæ rationalis, quia est directiva rationis in omnibus actibus suis, undè considerare tenetur instrumenta directiva cujuscumque operationis intellectus, & non tantum discursus, verùm quia inter omnes actus discursus est dignior, ab isto actu logica dicta est scientia discursiva sumpta denominatione à nobiliori; ad alteram probationem negatur absolutè non posse ignotum fieri notum, nisi via illationis, nam fieri potest componendo per definitionem, & resolvendo per divisionem. Ad Conf. si Arist. ibi non meminit definitionis, & divisionis, meminit alibi, & 1. Post. tex. 1. loquitur de doctrina discursiva, ut patet ex ipso contextu, & text. 33. loquitur de objecto complexo ignoto, quod utique manifestatur per discursum. Ad alteram Conf. est de ratione modi sciendi, ut manifestet ignotum non quomodocumque, sed distinctè, & explicitè, & ideò nomina, & voces dici nequeunt instrumenta logica, quia rem notificant confusè tantum, & implicitè, ut docuit Arist. in proœmial. Phys. qua etiam ratione oratio illa, quod Indiæ reperiantur, & aliæ consimiles nequeunt dici instrumenta sciendi, quia rem confusè solùm, & indistinctè significant, undè enunciationem absolutè sumptam hac ratione exclusimus à numero instrumentorum logicorum.

7 Secundò obiicitur, quod definitio non sit instrumentum Logicum, nam si esset instrumentum à demonstratione distinctum, logica non haberet unum subjectum, nec consequenter esset una, quia definitio non potest ad syllogismum reduci, qui est adæquatum logicæ objectum. Deindè quando fuerit clarè cognita natura hominis, hæc definitio *animal rationale* non erit modus sciendi, si quidem tunc non manifestat ignotum. Tandem instrumentum debet distingui à fine, ad quem ordinatur, sed definitio non distinguitur ab illa cognitione, quæ est finis ejus, quia definitio est simplex quidditatis rei intuitus, neque alia cognitio sequitur ad illum intuitum, ratione cujus sit instrumentum: Imò hac ratione Blanc. l. 5. dialect. instit. sect. ult. negat universaliter Def. Divis. & Argum. esse instrumenta logica, quia potius sunt opera ipsius logicæ.

Resp. ad 1. in Logica absolutè considerata in toto ambitu suo, non syllogismum, sed instrumentum sciendi esse adæquatum objectum. Ad 2. idem argumentum confici posset contra argumentationem, quod non manifestet ignotum illi, qui jam distinctè conclusionem per eam illatam noscebat, dicendum itaq; quod licet definitio non manifestet ignotum ei, qui jam clarè definiti naturam agnovit, tamen ex natura sua est manifestativa, & hoc sufficit ad rationem modi sciendi. Ad 3. idem etiam argumentum urgeri potest contra argumentationem, quod non distinguatur ab ipsamet notitia discursiva, atq; ideò esse nequeat intrumentum ejus; ut urgebat de facto Blanc. cit. itaq; respondet Amic. tr. ult. Log. q. 6. dub. 2. dupliciter definitionem posse dici instrumentum sciendi, primò respectu ipsius scientiæ, & ita certum est non esse instrumentum, quia esset instrumentum sui ipsius, quia per definitionem non habemus aliam scientiam: quam cognitionem quidditatis, quæ est ipsissima definitio. Secundò, ut sit instrumentum respectu quidditatis cognitæ, & ita benè dicitur instrumentum, & sic intellectus est principale agens, cognitio definitiva est instrumentum, quo apprehendit objectum, sicut manus dicitur instrumentum corporis; quia per eam aliquid apprehendit. Sed hæc responsio non satisfacit, non enim objectum, sed cognitio recta objecti est finis instrumenti logici, ergo malè concedit definitionem esse instrumentum objecti tantùm, non autem cognitionis. Quod si dicat, etiam objectum, quatenus rectè cognitum, statui posse finem logici instrumenti, hoc nihil est, cum enim esse cognitum in objecto nihil reale dicat, nisi cognitionem ipsam, ut ad illud terminata, planè dicere definitionem esse instrumentum objecti, quatenus cogniti, est idem, quod asserere esse instrumentum cognitionis ipsius, atque ita redit integra difficultas.

8 Potius ergo dicendum, quod definitio, sicut etiam divisio, & argumentatio possunt sumi dupliciter, vel formaliter, vel objectivè, primo modo sunt ipsimet actus definiendi, dividendi, arguendi, secundo modo sunt objecta, quæ per hos actus menti obveniantur, cognoscit enim intellectus per logi cam instructus regulas, & præcepta bonæ definitionis, divitionis, &c. & sic cognoscit, quomodo definiendum sit, dividendum, &c. & hoc modo sumpta præcipuè habet rationem instrumenti logici, ut Tat. cit. ibidem innuit, & Aversa sect. 2. conceptus enim objectivus est, qui dirigit actum postea eliciendum, sicut enim quilibet artifex, ut opus suū rectè efficiat prius illud mente præconcipit, qualiter sit efficiendum cogitando regulas, & præ-

& præcepta tale opus efficiendi, sic intellectus, ut rectè definiat, discurrat &c. considerat regulas, & præcepta definitionis, & discursus, & virtute hujus notitiæ, & conceptus objectivi, qui in proposito est discursus regulatus, vel definitio efficit subindè actualem discursum, vel definitionem. In proposito itaq; licèt definitio formaliter sumpta non distinguatur à notitia ipsa quidditatis, objectivè tamen sumpta distinguitur, saltim quoad modum essendi, sicut distingui solet res objectivè concepta à seipsa, ut existat realiter à parte rei, & hæc sola distinctio sufficit ad salvanda, quæcumque dicuntur de cognitione dirigibili, & instrumento directivo, & per hoc patet ad instantiam Blanc. formaliter sumptæ sunt opera logicè, sed objectivè sunt instrumenta. Sed dices, definitio, & argumentatio sic sumptæ pro concepto objectivo rei efficiendæ non sunt, nisi Idea, & exemplar definitionis actualis, & discursus, at idea non dicitur instrumentum, sunt enim causæ distinctæ idealis, & instrumentalis, & domus in mente Architecti non solet dici instrumentum ædificandi, sed tale dicitur malleus, securis, &c. ergo hoc modo inspecta definitio nequit dici instrumentum Resp. ideam in Logica habere rationem instrumenti, nec est par ratio de aliis artibus factivis, & logica, quia in illis cum exerceantur per actus transeuntes habentur instrumenta externa, quæ propriè tali nomine nuncupantur, sed logica cum exerceatur per actus immanentes, & opus ejus dirigibile sit cognitio intellectiva, nil aliud habet, quod ita propriè sortiri possit rationem instrumenti directivi, quàm ipsammet ideam operis faciendi.

9 Tertiò obiicitur, quod divisio non sit instrumentum logicum; tum quia 1. de An. text. 8. habeatur, quod omnis ratio, vel est definitio, aut demonstratio, & 1. Met. 48. omnis disciplina, aut est per demonstrationem, aut per definitionem; tum quia 2. Post. in principio proponens Philos. numerum quæstionum scientialium, tantum quatuor enumerat, an sit, quid sit, &c. nullam faciens mentionem de quotuplex sit, ergo frustra fingitur Methodus ista distincta ad satisfaciendum illi quæsito, tum denique quia idem cognoscimus per hanc definitionem *homo est animal rationale*, & per divisionem ejusdem in partes Metaphysicas, ergo divisio non est instrumentum condistinctum à definitione.

Respond. in primis duobus locis Arist. loqui de cognitione ipsius quod quid est, & etiam de illa cognitione, quæ propriè scientia appellatur, has namque cognitiones maximè æstimavit veluti principales in qualibet facultate, & in ordine ad istas, tamquam instrumenta præcipua constituit definitionem, quæ est generativa primæ, & demonstrationem, quæ alteram generat, & non assignavit divisionem, quia hæc non est ita necessaria, ut definitio, & demonstratio ad perfectam rei notitiam assequendã. Ad alteram de 2. Post. Arist. ibi enumerat tantùm illa quæsita, quæ pertinent ad rem in se, & in sua communitate inspectam ante divisionem in plura; vel quæsitum quotuplex res sit reducitur ad quæsitum qualis sit, quia species non sunt de essentia generis, sed veluti ejus accidentia, quia inferiora accidunt superiori. Ad 3. si interdum per definitionem, & divisionem idem exprimitur obiectum, id tamen non fit eodem modo, quia definitio componit essentiam rei, quam divisio resolvit in partes, differunt ergo illæ duæ propositiones non ratione objecti, seu rei significatæ, sed modi significandi, & manifestandi eamdem rem, qui diversus est in definitione, ac divisione, quia primus est modus compositivus, alter divisivus, quod sufficit ad diversitatem illorum instrumentorum; quod adhuc magis explicabitur infra q. 5. art. 1.

10 Quartò demum obiicitur, quod sint plura tribus, nam sicut argumentatio communi consensu inter instrumenta logica numeratur, quia mediantibus regulis de ipsa tra itis est aptissimum instrumentum ad directionem discursus, ita pariter enunciatio erit aptissimum instrumentum ad directionem judicii, quia, & ipsa habet proprias regulas, & præcepta, quibus observatis non minus benè dirigitur judicium, quam regulis argumentationis servatis dirigatur discursus. Conf. quia si ignoranti naturam hominis dicatur, *Homo est animal*, verè manifestetur illi aliquod ignotum; ergo verè est modus sciendi. Præterea omnes secundæ intentionès logicales sunt aliquo modo veritatis ostensivæ, & singulæ juvant ad acquirendam scientiam, & dirigendum intellectum, ergo omnes sunt modi sciendi. Demum Aristot. 2. Met. c. ult. Methodum, seu modum procedendi in tradendis scientiis appellavit modum sciendi, ergo non benè excluditur.

Resp. hæc, & similia argumenta probare dumtaxat instrumenta sciendi esse plura tribus, si modus sciendi latius usurpetur, & secundùm omnem extensionem pro quacumque norma rectè intelligendi: at si non propriè sumatur pro oratione manifestativa ignoti, undè. Ad 1. non ideò præcisè argumentatio ponitur instrumentum logicum, quia habet proprias regulas, quibus discursum dirigit, nam pari ratione, nedũ enunciatio, sed etiam termini simplices inter instrumenta logica forent computanda, cum etiam de subjecto, copula, & prædicato propriæ tradantur regulæ, quibus observatis dirigitur apprehensio in ordine ad judicium, sed ideò dicitur propriè modus sciendi, quia manifestat ignotum, quod enunciationi non convenit, qua talis est. Ad 2. ajunt Compl. in præamb. ad summ. negando, quod enunciatio ex se sit manifestativa ignoti, nam ipsa solum unum de alio enunciat, ad hoc autẽ, ut verè manifestaret ignotum, deberet ostendere sic esse, sicut per talem propositionem asseritur, quod tamen non fit per ipsam, sed per argumentationem. At ita respondendo planè cõcedunt de ratione instrumenti logici, & modi sciendi esse vim probativam, & illativam, quod tamen, & ipsi negant. Dicendum igitur, quod enunciando unum de alio propositio utiq; aliquod ignotum manifestat, sed non quantum sufficit ad modum sciendi, cujus est manifestare ignotum distinctè, & explicitè, quod non facit propositio, nisi vel coincidat cum definitione (ut est in exemplo adducto in argumento) vel cum divisione, vel per argumentationem illata sit, cujus proprium munus est manifestare distinctè, & explicitè ignotum complexum. Ad 3. & 4. concludunt solùm omnes intentiones logicales, & methodum ipsam esse modos sciendi, & instrumenta logica sumpto sciendi modo secundùm omnem extensionem.

QUÆSTIO SECUNDA.

Qualiter instrumenta præfata directioni cognitionis deserviant.

11 CErtum est, cognitionem intellectivam per illa instrumenta dirigi posse; sed aliqua difficultas est in explicando, quomodo in ea talis directio exerceri possit; nam clarum est, talem directionem non exerceri circa cognitionem in communi abstrahentem à recta, & indirecta, sed circa cognitionem in particulari, logica enim utens, ut supra dicebamus, versatur circa particulares discursus, & particularia judicia, omnis autem actus cognitionis particularis, vel est actus verus, & rectus, vel indirectus, & falsus, aut enim est conformis, aut difformis objecto, nec dari potest medium, si cognitio est recta, & vera, jam non indiget directione, si verò est indirecta, & falsa, non potest ipsamet eadem permanens dirigi, & recta fieri, judicium enim, quo hominem esse animal irrationale asseritur, nullo prorsus modo idem permanens potest fieri verum, sed debet à mente tolli, & oppositum introduci, non enim secundùm se est capax directionis, & veritatis, & ita universaliter est de propositionibus necessariis, quod si in contingentibus possit interdum idem judicium mutari de vero in falsum, hoc certè fieri nequit, nisi per mutationem objecti, at dirigere hoc modo non spectat ad logicam, quia ipsa non habet vim dirigendi cognitionem mutando objectum, sed solùm mutando cognitionem ipsam. Accedit, quod solùm de necessariis est scientia, & ita logica præsertim adinventa est, ut dirigat cognitione scientifica acquirenda.

Aversa in sua Log. q. 3. sect. 7. explicat posse dirigibilitatem convenire cognitioni indirectæ, & falsæ, sicut Theologi in materia de peccatis explicare solent in actibus malis privationem bonitatis, & capacitatem oppositæ rectitudinis, in actu enim falso duo consideranda sunt (inquit) & quod sit actus cognitionis, & quod sit indirectus, quatenus ergo indirectus, est utiq, incapax rectitudinis; quatenus falsus, est incapax veritatis, quia irrectitudo, & falsitas rectitudini, & veritati repugnant, estq; illi incompossibilis; quatenus verò actus cognitionis est, sic secundùm ipsam communem rationem retinet rectitudinis capacitatem, & ut sic est dirigibilis: reducitur autem hæc capacitas ad actum non quidem faciendo, ut idem actus mutetur in verum, sed convertitur in alium actum verum realiter diversum, & oppositum, convenientem tamen cum illo in ratione communi cognitionis circa tale objectum, & tandem subdit Aversa hoc genus aptitudinis, & capacitatis fuisse ab Arist. assignatum 5. Met. c. 22. dum ait, Talpam esse capacem visus, non quatenus Talpa est, sed quatenus animal est, & hac ratione dici cœcam.

12 Sed hic dicendi modus patitur in primis omnes difficultates, quibus premitur sententia Theologorum tenentium actui odii, & blasphemiæ deberi rectitudinem secundùm genus, & hac ratione esse formaliter malos, quæ planè magni sunt ponderis. Deindè falsitas maximam ponit imperfectionem in actu, sed privatio secundùm genus nullã dicit imperfectionẽ in taliter privato, ut benè Scot. ostendit 1. d. 28. q. 2. ad 1. nam privatio visus in planta est quodammodo privatio ex Arist. 5. Met. 28. & non importat imperfectionem in planta, alioquin privatio sensibilitatis in lapide, & infinitæ perfectionis in ente creato id etiam faceret; quia lapis, qua substantia, est capax sensationis, & quod libet ens creatum, quatenus ens, est capax infinitæ perfectionis, ergo falsitas, & irrectitudo cognitionis non benè explicantur per privationem rectitudinis in actu secundùm genus. Rursus falsò supponit Aversa cognitioni intellectivæ, ut sic, convenire, atq; deberi rectitudinem, quia cognitio intellectiva ut sic abstrahit à recta, & indirecta, ergo ut sic neutrum ei convenit, vel debetur, sicut nec animali ut sic, debetur rationalitas, vel irrationalitas, quia ab his abstrahit. Confirm. nam repugnat in terminis actui falso secundũ gradum genericum deberi rectitudinem, quam non potest habere secundùm specificum, nam si debetur gradui generico, debetur etiam omnibus inferioribus, vel si eis omnibus non debetur, nec debetur gradui generico, sed aliquibus speciebus illius generis, sicut quãtitas debetur substãtiæ corporeæ, non autem spirituali, & ideò non debetur gradui generico substãtiæ in communi; alioquin si deberetur generi, deberetur etiam omnibus speciebus. Et per hoc patet ad exemplum de Talpa, nam si Talpæ repugnat visus secundùm speciem, falsum erit visum deberi gradui generico animalis, undè tenendo Talpam non carere visu secundùm speciem, non est simpliciter ceca, vel privata, sed tantum secundùm quid, seu secundùm genus, non quod ejus generi, idest animali debeatur visus, sed quia ei non repugnat; quæ doctrina est Scot. loc. cit. ubi ait carentiam rationis in bove esse privationem secundùm quid, quia licet ratio repugnet bovi, qua bos, non repugnat tamen animali; & ait, hanc privationem nihil dicere imperfectionis in privato ob rationem allatam, & ita intelligendus est Arist. cit. dum loquitur de Talpa.

Si

Si Respondeat Aversa sufficere, quod rectitudo saltim non repugnet generi actus, licet ei non debeatur, quia hoc sufficit, ut cognitio intellectiva in communi dicatur dirigibilis. Contra hoc est, quia dirigibilitas ab ipso ponitur passio cognitionis intellectivæ, ergo non erit mera non repugnantia, sed debitum, & aptitudo ad dirigi.

13 Alii proinde fatentur, directionem utiq; non deberi actibus elicitis nec secundùm speciem, nec secundùm genus, sed deberi actibus eliciendis, ut sic enim non sunt recti, nec errati, sed esse possunt utrumq; recti quidem si eliciantur juxta præcepta logica, errati verò, si non ita eliciantur. Sed contra hoc etiam est, quod idem prorsus est individuum, quod nunc existit, & prius in potentia objectiva, ut docet Doct. 2. d. 16. q. un. A. ex Arist. 9. Met. ergo si cum existit non potest idem enim numero dirigi, ergo neque cum existere potest, idem enim numero est actus elicitus, & eliciendus.

14 Dicendum itaq; cognitionem intellectivam intantum dici dirigibilem, & directionis capacem, inquantum intellectus cognoscens, & operans potest dirigi, & corrigi transeundo ab actu falso ad verum. Probatur, quia si hoc modo explicetur capacitas directionis in cognitione, ut scilicet rectitudo debeatur potentiæ intellectivæ, non actui cognitionis, facillimè vitatur difficultas in principio proposita, & universaliter defenditur omnem cognitionem, sive sit de objecto contingenti, sive necessario esse dirigibilem, rectitudinisque capacem, quatenus intellectus in omni cognitione potest dirigi, & emendari. Accedit, quòd quando dicimus finem logicæ esse dirigere operationes intellectus, aliud non intelligimus, quàm intellectum per logicam dirigi posse, & debere in suis operationibus, ergo rectitudo debetur potentiæ intellectivæ operanti, non ipsi operationi. Deniq. licet modus dicendi Aversæ, quòd rectitudo debeatur operationi, sustineri posset in illis contingentibus actibus (si tamen dantur, de quo in lib. de An.) qui iidem numero manentes possunt de veritate ad falsitatem migrare, & è contra; nullatenus tamen sustineri potest de actibus necessariis, & aliis contingentibus, ergo ut detur universalis regula, quomodo cognitio intellectiva sit capax directionis, restat dicere, quod sit capax illius mediatè, non immediate, idest ratione intellectus dirigibilis, non ratione suæ entitatis; sive specificè consideretur, sive genericè.

At in contrarium obiicies, directio, vel indirectio convenit intellectui mediante cognitione, ergo & dirigibilitas, quia est eadem ratio; probatur assumptum, quia tunc intellectus est rectus, quando est verus, indirectus quando est falsus, sed veritas, & falsitas immediatè convenit cognitioni, mediatè intellectui, quatenus habet cognitionem veram, vel falsam. Rursus cognitio dicitur immediatè directa, ergo etiam immediatè dirigibilis; Conseq. patet, quia actus in subjecto, cui inest, supponit potentiam ad ipsum. Resp. ad 1. negando paritatem, quia directio, vel indirectio respicit actum secundum, & sumitur immediatè ex conformitate, vel difformitate ad objectum, quæ fundatur immediatè in actu, sed dirigibilitas respicit actum primum, & sumitur ex posse, vel non posse elicere actum rectum. Ad 2. in actu est potentia logica ad directionem, idest non repugnantia ad dirigi, quo sensu Deus dicitur habere potentiam ad esse, non autem potentia physica, seu subjectiva, quæ dicitur contradictionis, sed hæc in intellectu solum reperitur, & de potentia ad dirigi in hoc sensu loquimur in proposito.

15 Sed adhuc ulterius pro majori notitia famulatus horum instrumentorum dubitari solet, an præfata singula instrumenta singulis deserviant operationibus, vel potius æqualiter omnibus. Pro decisione breviter dicendum est, quod licet omnia, & singula assignata instrumenta omnibus, & singulis inserviant operationibus, non tantum omnibus æqualiter famulantur; & quidem primum facillimè probatur discurrendo per singula. Definitio enim maximè juvat ad dirigendam primam operationem, ipsa enim mediante ritè concipimus essentiam propriam rerum, hinc etiam valet ad directionem secundæ, cum enim nos ducat in cognitionem quidditatis, docet consequenter, quæ prædicata essentialia de ipsa enunciare debeamus, & quæ negare, valet tandem ad dirigendam tertiam quia ex eadem definitione concluduntur illativè propiæ passiones, & attributa, & repugnantia excluduntur, nam medium demonstrationis, per quod passionem ostendimus de subjecto, est ipsius subjecti definitio. Divisio similiter tendit ad directionem cujuscunq. operationis intellectus, per divisionem siquidem resolvendo rem in sua prædicata distinctè apprehendimus essentialia rei; & quia dividendo cognoscimus, quid de re affirmandum sit, vel negandum, consequenter famulatur secundæ. Tandem tertię deservit, quia in discurrendo frequenter utimur distinctione, sæpius fit argumentum à sufficienti divisione, & presertim perpulcher ille arguendi modus, qui dicitur dilemma in divisione fundatur. Argumentatio deniq; juvat & ipsa omnes, & singulas intellectus operationes; de discursu res de se patet, de judicio probatur, quia si interdum intellectus enunciando decipitur, tribuendo scilicet prædicatum aliquod rei, quod verè ei non convenit, non melius corrigitur, & in notitiam erroris deveniat, quam per argumentationem; dirigit etiam apprehensionem, quia ad inveniendam perfectam rei quidditatem non semel utimur syllogismo.

16 Verum quamvis hoc totum verum sit omnia, & singula hæc instrumenta omnibus, & singulis famulari operationibus, ut probatum est, non tamen omnibus æqualiter inserviunt, sed certum instrumentum certę operationi est specialiter applicatum, & addictũ & proximè, ac directè ad eam rectificandam ordinatur, quod pariter probatur discurrendo per singula, & singula conferendo singulis operationibus, & quidem Definitio quamvis juvet, & dirigat secundã & tertiam operationem, ut diximus, tamen per se primo valet ad directionem primæ, quia objectum proprium primæ operationis assignatur quodquid est eri ab Arist. 3 Met. 8. & 3. de Anim. 26. & alibi sæpè, sed veram rei quidditatem noscimus per definitionem 2. Met. Sum. 3. c. 1. ergo definitio per se primò valet ad directionem primæ operationis. Divisio autem licet etiam primę, & tertiæ operationi deserviat, secundæ tamen speciali modo adminiculatur, quia per divisionem præsertim dignoscimus, quid affirmandum sit, vel quid negandum de re, quam inquirimus. Accedit, quod secunda operatio consistit in affirmatione, vel negatione prædicati de subjecto, hęc autem affirmatio fundatur in identitate prædicati cum subiecto, sicut negatio in eorum diversitate, at per divisionem potissimum devenimus in notitiam huius identitatis, vel diversitatis, ergo peculiari modo deservit secundæ operationi. De argumentatione tandem certum est apud omnes, quod licet primam, & secundam operationem iuvet, per se tamen primò instituta est ad directionem tertiæ.

Methodus verò, cùm non sit peculiare instrumentum à cœteris condistinctum, ut liquet ex q. præced. sed potius communis quædam conditio, ac veluti cuiuscunq; dispositio, ut bene suum munus gerat, & cognitionem dirigat, consequenter non est censendum instrumentum alicui certæ operationi affixum; sed omnes, & singulas indifferenter coadiuvans.

QUÆSTIO III.

Quodnam horum instrumentorum sit perfectius.

17 ETiamsi exacta huius quæsiti intelligentia supponeret particularem tractationem de unoquoque eorum singillatim, placuit tamen, & utile visum est id in præsenti investigare, ubi de omnibus promiscuè tractamus, & unum ad aliud conferre: Ex quidẽ in primis certum est apud omnes, & absq; controversia receptum Divisionem esse imperfectius instrumentum cœteris, ut Scot. docuit lib. 1. Prior. qu. 2. unde sola remanet difficultas de Definitione, & Argumentatione. Eustrat. præfat. in 2. lib. Post. Balduin. q. 9. Smigl. & alii quamplures tenent Definitionem esse perfectius, & nobilius instrumentum cœteris omnibus. At Sco. cit. Faber. Theor. 16. Zab. Philop. Simp. & Græci omnes asserunt argumentationem præsertim, quæ fit in materia necessaria præstare definitioni, & sequitur Amic. tract. ultim. q. 5. dub. 3. & si ratio, qua id asserit, sit insufficiens, fundatur enim in hoc, quòd definitio non sit instrumentum respectu cognitionis; sed potius respectu obiecti, quæ doctrina superius explosa est qu. 1. huius disp. in sol. ad 2.

Dicendum breviter est argumentationem, & eam præsertim; quę fit in materia necessaria, præstare ceteris instrumentis logicis etiam definitioni ipsi in ratione instrumenti. Conclusio est Scoti loc. cit. ubi in corpore quæsiti ait quòd argumentatio est modus sciendi perfectissimus inter alios, & quod ideò Arist. fecit quasi totam suam Logicam de argumentatione. Probari autem potest. Tum quia inter instrumenta logica sola argumentatio vim probativam, & illativã possidet, ergo perfectiori modo dirigit, & manifestat ignotum, nam negari nequit, quin virtus illativa in manifestatione ignoti ex notis maximam habeat energiam. Tum 2. quia tunc instrumentum censetur perfectius in arte, quanto illimitatior est eius famulatus, & ad plura deservire potest, at argumentatio non solum inservit directioni discursus, sed etiam judicii, & apprehensionis; nam & si hoc sit commune singulis instrumentis, quod omnibus, & singulis operationibus deservire possunt, ut patet ex q. præced. negari tamen non potest, quin perfectiori modo id competat argumentationi; si enim intellectus falsa opinione detineatur, statim argumentatio ex notis ad ignota procedendo eius errorem convincit. Tum etiam efficacissima est ad inveniendam rei essentiam, & conceptum eius quidditativum, cum enim definitio est ignota, investigatur per discursum à posteriori, & methodum resolutivam, quæ vel est demonstratio quia, vel inductio, ut docet Faber cum Zab. Theor. 17. ergo cum definitio ipsa sæpius argumentatione manifestetur, plana in ratione instrumenti logici, idest ignoti manifestativi deficiet à demonstratione.

18 Consultò autem dictum est in conclusione definitionem *in ratione instrumenti logici* excedi ab argumentatione, quia si in ratione cognitionis consideretur, res è contra se habet, unde notavimus loc. cit. q. 1. in sol. ad 2. posse definitionem, & argumentationem dupliciter sumi, vel formaliter pro ipsis actibus definiendi, & arguendi, seu pro ipsa cognitione definitiva, aut demonstrativa rei, vel obiectivè, quo sensus præsertim induunt rationem instrumenti logici, ut ibi declaratum est; quamvis ergo in ratione instrumenti argumentatio definitionem excedat, in ratione tamen cognitionis definitio excedit argumentationem etiam in materia necessaria, idest cognitio definitiva rei excedit demonstrativam, quod facilè probatur. Tum quia definitio ex genere suo circa substantiam rei versatur, demonstratio circa accidens, manifestat enim necessariam inhesionem passionis cum subiecto, ergo cum perfectio essentialis cognitionis ex obiecto formali eiusdem mensuretur, planè in ratione cognitionis definitio perfectior erit demonstratione, quia est circa nobilius obiectum ex genere suo. Tum etiam, quia etsi interdum accidat, ut definitio, & demonstratio sint circa accidens aliquod, adhuc tamen definitio ex genere suo est circa essentiam, & quidditatem illius accidentis, demonstratio autem circa passionem eius, quæ est prædicatum extra quidditatem existens, ergo universim loquendo definitio in ratione cognitionis semper perfectior est demonstratione. Tum præterea, quia etiamsi contingat, quod definitio, & demonstratio

sint

sint circa idem prorsus objectum, & adhuc perfectior erit cognitio definitiva rei, quàm demonstrativa, quia hæc est cognitio habita per discursum, illa per simplicem quasi intuitum, cæteris autem paribus nobilior est modus attingendi objectum sine discursu, quàm cum discursu, qua ratione hic intelligendi modus Deo tribuitur. Tum demum quia hac ratione ait Arist. 3. Met. 3. & 7. Met. 4. quod dicimur magis scire, cum scimus, quod sit homo, quam quando qualis sit, ergo in ratione cognitionis definitio excedit demonstrationem.

19 In oppositum obiicitur 1. quod definitio etiam in ratione instrumenti perfectior sit argumentatione. Tum quia illud est nobilius instrumentum logicum, ad quod omnia instrumenta logica reducuntur sed omnia reducuntur ad definitionem, etiam demonstratio ipsa, ut docet Aver. 1. Post. com. 11. ubi ait scientiam rerum per demonstrationem quæri propter scientiam definitionis; undè 1. Post. com. 38. ait tractationem 1. Post. ordinari ad secundum librum, ubi agitur de definitione, ergo definitio nobilior est, quia finis nobilior est his, quæ sunt ad finem. Tum deindè nobilius est instrumentum, quod versatur circa perfectius objectum, seu scientiam causat de nobiliori objecto, sed definitio est circa substantiam, demonstratio circa accidens, ergo &c. Tum tandem quia definitio rem manifestat per causam formalem, & intrinsecam 3. Met. 3. & 7. Met. 35. quæ certius ducit in cognitionem, quàm causa efficiens, & extrinseca, per quam procedit demonstratio, ergo non tantum ex objecto, circa, quod versatur, sed etiam ex medio, quo utitur ad illud manifestandum, definitio excedit demonstrationem, ita arguit Bald. loc. cit.

20 Resp. ad 1. neg. minorem, nam in logica secundùm se considerata in tota latitudine de singulis instrumentis per se agitur in ordine ad singulas operationes intellectus, ut patet ex dictis q. proœm. in Logica verò Arist. (quidquid dicat Aver. de quo non curamus) tantum abest, ut de demonstratione agatur in ordine ad definitionè, quod potius omninò è contra se habet, nam in 2. Post. considerator, ut est medium in demonstratione potissima, undè ad eam reduci habet, velut pars ad totum Ad 2. Fabgr. cit. absolutè negat definitionem notificare substantiam, & inquit significare tantum substantiã rei, undè postea à theor. 17. ostendit substantiam notificari Methodo resolutiva, quæ vel est demonstratio quia, velinductio. At malè negat Faber definitionem esse notificativam, & declarativam substantiæ rei; tum quia hæc est aperta Arist. doctrina 6. Top. cap. 1. & 3. & 7. Met. tum quia id ratio convincit; nam si definitio significat substantiam, & essentiam rei, ut ipse confedit, utique certum est non significare illam confusè, & implicitè, ut significatur per nomen definiti, sed clarè, & distinctè, ut docet Arist. in Proœm. Phys. t. 5. ergo illam notificat, & declarat, nam significare distinctè rem est ipsam declarare, & notificare, & falsum est, ut patet ex supradictis, rem notificari non posse nisi per illationem, & discursum ex toto ad ignotum, & ideò quamvis concedamus substantiam rei modo illativo notificari posse per Methodum resolutivam, negamus tamen alio modo manifestari non posse, quia definitio per simplicem velut intuitum sine discursu quidditatem rei manifestat.

21 Potius ergo ex dictis occurrendum, est aliud esse comparare adinvicem definitionem, & demonstrationem in ratione cognitionis, aliud in ratione instrumenti, ut benè notavit Amic. cit. nam si primo modo comparentur, negari nequit, quin definitio nobilior sit demonstratione, ut benè probat argumentum, at non probat, quod sit perfectior in ratione instrumenti, nam perfectio instrumenti formaliter non attenditur ex fine vel objecto, quia alioqui nobilior esset demonstratio quia demonstratione propter quid, nam illa substantiam, & essentiam rei manifestat, hæc accidens; sed sicut ratio instrumenti consistit in famulatu, & in modo adjuvandi intellectum in cognitione objecti, ita ex conditionibus augentibus non perfectionem cognitionis, sed vim adjuvantem intellectum ad eam obtinendam, attendi debet perfectio, & nobilitas logici instrumenti, cumque hæc virtus magis eniteat in demonstratione, quàm in definitione, quia in ea vis illativa continetur, ideò in ratione instrumenti ab ea exceditur, licet in ratione cognitionis excedat. Ad 3. falsum est definitionem uti causa formali pro medio, quia ipsa ad rem manifestandam non procedit via illativa, imò potius ipsa medium est in demonstratione potissima; dicitur tamen rem notificare per causam formalem, & intrinsecam pro quanto definitum declarat proponendo partes intrinsecas quidditatis ejus.

Secundò obiicitur è contra, quòd nec in ratione cognitionis definitio præstet demonstrationi, nam ut una cognitio aliam excedat in perfectione, non sufficit, ut sit de nobiliori objecto, sed debet circa illud adæquatè versari, ergo si demonstratio pariat clariorem, & magis adæquatam cognitionem de accidente, quàm faciat definitio de substantia, erit perfectior definitione, etiam in ratione cognitionis, etsi sit de ignobiliori objecto. Accedit, quòd etiam interdum contingere potest, ut demonstratio sit circa accidens nobilius, & definitio circa ignobilius, illa nimirum circa intellectionem, hæc autem circa albedinem.

22 Resp. duplicem esse perfectionem cognitionis, aliam essentialem, quæ attenditur penes objectum formale accidentalem alteram, quæ attenditur penes conditiones accidentales cognitionis, penes nimirum intensionem, claritatem, certitudinem, &c. & utique contingere potest, ut una cognitio sit perfectior alia essentialiter, & imperfectior accidentaliter; & sic dicemus cognitionem confusam substantiæ imperfectiorem esse distincta accidentis, sic igitur in proposito, etiamsi definitio rei imperfecta foret, tamen quia ex genere suo versatur circa perfectius objectum, quam demonstratio, semper secundùm speciem eam excederet, & solum in quibusdam accidentalibus conditionibus excederetur ab ea, quę doctrina est Scoti 2. d. 3. qu. 9. & tradita fuit ab Arist. 1. de part. animal. ca. 5. ubi ait melius esse secundùm essentiam, & speciem de diuinis, & cęlestibus rebus tenuem cognitionem habere, quàm de corruptibilibus magnam & perfectam secundùm conditiones accidentales. Ad aliud dicimus id evenire per accidens, per se tamen, & ex genere suo definitio in ratione cognitionis perfectior est demonstratione, quia definitio est circa quidditatem rei, & demonstratio circa accidens ejusdem rei, undè ut comparatio recta fit inter definitionem, & demonstrationem, fieri debet respectu ejusdem rei, sic enim definitio deprehenditur semper perfectior demonstratione, quia per eam res cognoscitur quid sit, per istam qualis sit.

QUÆSTIO IV.

De Definitione.

23 Quamvis definitio, ut importat rei quidditatem ad Met. spectet, qua ratione Arist. fusè de illa pertractat 7. Met. nam attinet ad eum disputare de conceptibus transcendentibus, qualis est conceptus ipsius quidditatis, tamen ut est medium in demonstratione, & instrumentum sciendi, seu cognoscendi quidditatem, ad logicam attinet, ita directè docuit Averf. 7. Met. com. 42. & quamvis ipsam considerare, ut est mediũ in demonstratione, spectet ad 1. Post. tamen ut instrumentum cognoscendi ad hanc pertinet disp. ubi agere decrevimus etiam in particulari de quibusdam instrumentis logicalibus, quorum cognitio prorsus necessaria videtur ad ceterorum captum, nam se habent velut clavicule quædam ad alia aperienda; tale autem instrumentum est definitio, de qua quia plura occurrunt disserenda, ideò quæstionem hanc in plures distribuemus Articulos.

ARTICULUS PRIMUS.

An sit, quid sit Definitio, & quotuplex.

24 Circa primam articuli partem, etsi ut Arist. refert 2. Post. 20. & 8. Met. 9. Antiquiores quidam Antisthenis Sectatores negaverint possibiles esse rerum definitiones, quam opinionem secutus est Joan. Franc. Picus in examine vanæ doctrinæ gent. lib. 5. c. 7. & 8. ita tamen exploratum est apud omnes rerum definitiones non solùm esse possibiles, verùm de facto dari, ut cęteri omnes Philosophi oppositum docuerint; ita Plato apud Alcin. de doctr. Plat. cap. 5. Pythag. & Socr. apud Laert. in vitis eorum, Democr. quem ideircò laudat Arist. 1. de partib. anim. cap. 1. & Arist. ipse ferè ubique, sed ex professo 6. Top. 2. Post. 7. & 8. Met. Accedit ratio evidens, quia ablata definitione tollitur demonstratio, cujus est medium, & ablata demonstratione omnes scientiæ tolluntur, nihil prorsus sciremus, & ea quoque ignoraremus, quæ sunt obvia sensibus, & facillima cognitu: in hac igitur partes nullus remanet ambigendi locus de existentia definitionis.

25 Quantum verò ad aliam quæsiti partem de ratione definitionis, recolenda est communis illa divisio definitionis in definitionem *quid rei*, & *quid nominis*. Definitio quid rei apud omnes est, quæ explicat naturam rei, sed rationem definitionis quid nominis non affignant omnes eodem modo: Aversa tract. 1. instit. c. 3. Blanc. l. 4. instit. sect. 4. Amic. tract. ult. q. 2. dub. 4. Arriag. disp. 3. Ovvied. controv. 2. Sum. inquiunt, quod definitio quid nominis est, quæ explicat vim, & significationem nominis, ut si definiatur hoc nomen *homo* dicendo, *est nomen significativum animalis rationalis*. Sed hoc non benè dicitur, nam cùm natura nominis, ejusque essentia in significatione consistat, & ipsum nomen quoque sit res quædam verè definibilis per definitionem quidditativam, certè si definiatur per genus, & differentiam, ut dicendo, quod, hoc nomen homo, est *nomen significativum animalis rationalis*, talis definitio verè erit quid rei, nam verè explicat per genus, & differentiam totam essentiam illius nominis *homo*. Fuentes 2. part. Sum. q. 2. diff. 1. art. 1. ait definitionem quid nominis esse rationem entis impossibilis, & ideò subdit hoc genere definitionis definiri chymeram, hircocervum, & alia entia impossibilia, & ideò nominis definitio appellatur, quia totum esse definiti nullum est aliud, quàm nominari, & hanc ait fuisse mentem Arist. 2. Post. c. 7. ubi docet de rebus, quibus actu esse, & existere repugnat, non posse sciri, quid sint ipse, sed tantũ quid nomina significent; quod etiam ait insinuari à Scot. 4. d. 1. q. 2. §. *Hic primò videndum.* Sed neque hoc benè dicitur, quia entia quoque realia ultra definitionem quid rei, habent etiam quid nominis, ergo falsum est id formaliter significare rationem entis impossibilis, assumptũ patet ex 1. Post. text. 2. 5. 24. & 25. ubi ostenditur, ad demonstrationem necessariã esse præcognitionem quid nominis, idem innuit Arist. 2. Post. text. 10. qui est locus à Fuentes citatus, & 4. Met. 28. Et è contra etiam entia impossibilia possunt explicari suo modo definitione quid rei, nimirũ per rationem explicitè, & distinctè, explicantem illud, quod nomen importat implicitè, & confusè, ut Scot. docet loc. cit. ab ipso Fuent. Quod si concendat Scot. ibi loqui de quid nominis, adhuc habemus intentum, quia inquit ibi, hanc rationem nominis esse tam entis, quàm non entis, quod etiam docuerat in 1. d. 3. q. 6. art. 3. falsum igitur est; Doctorem hujus fuisse opinionis; quod ibi asserit, est, definitionem quid rei propriè explicare tantum veram, & ratã rei essentiam, undè negat, hanc esse propriè entis impossibilis, quod utique verum est, nam hæc est una conditio entis definibilis, ut postea dicemus, & hoc

hoc ad summum significare voluit Arist. 2. Post. c. 7. quia enim definitio quid rei propriè enti tantum reali convenit, ideò ibi dicebat entia impossibilia præsertim explicari per definitionem nominis.

Definitio igitur quid nominis, ut colligitur ex Doctore 1. d. 22. q. 1. §. *Potest dici*, & ex 4. loc. cit. §. *ex his prædictis*, ut distinguitur à definitione quid rei, est explicatio, seu significatio nominis, vel per aliud nomen clarius, vel per ethymologiam ejus, vel alio consimili modo; sic definitur mulier, quod est mollis aer, homo, quod ab humo trahit originem, Sol, quod solus sit in Orbe, lapis, quod sic dictur à læsione pedis, ita enim non verè explicatur natura ipsius nominis, ut res quædam est, sed crassio quodam modo significatum ejus, unde definitio quid nominis propriè, ut notat Tat. in 2. Post. q. 1. §. *Primo sciendum* idem est, quod nominis interpretatio, quicquid dicat Fuent. cit. & sequuntur Complut. præamb. de modis sciendi, Casil. tr. 3. c. 1. ex quo demum sequitur, ut ibi notant iidem, solam definitionem rei esse propriè, & simpliciter definitionem, atque ideò prædictam divisionem esse æquivocam analogam, & ideò dimissa definitione quid nominis, ad aliam progredimur.

Definitio itaque quid rei, ut ab ejus nomine exordiamur, ita appellata est metaphora desumpta ex terminis, & finibus agrorum, ut notavit Quintil. lib. 7. c. 4. unde 1. Top. c. 4. ab Arist. vocatur terminus, eo quia ut fines agrorum eos definiunt, & claudunt, ut ab aliis secernant, sic definitiones naturæ, & definitiones rerum circumscribunt, & ab aliis separant, definitur verò ab Arist. 1. Top. c. 4. & 2. Post. text. 10. quod sit *oratio quodquid est esse rei significans*, idest oratio explicans naturam, & essentiam rei, nam frequens est apud Arist. loco *essentiæ* ponere *quodquid est esse rei*, quia per illam respondetur ad interrogationem factam de re per *quid*, in qua definitione genus est *oratio*, in hoc enim convenit cum aliis modis sciendi, per reliquas particulas differt definitio ab illis, & à cæteris orationibus, quæ non explicant essentiam rei; dicitur autem oratio, quia essentia rei non potest nomine exprimi distinctè, nam ut docet Alens. 7. Met. tex. 54. quælibet res definibilis habet rationem quandam communem, quæ cum aliis convenit, & aliam peculiarem, qua ab aliis discernitur; cum igitur hæ duæ rationes per definitionem sint explicandæ, plures termini vocales, aut mentales sunt adhibendi, cum unico præstari non possit, nam nullus terminus univocus, quales sunt, qui definitionem ingrediuntur, potest significare plures conceptus: idem habet Doctor 6. Met. tract. 33.

27 Potest autem definitio formaliter sumpta, & non objectivè, idest pro actu, quo intellectus rem definit, dupliciter sumi, vel pro sola apprehensione quidditatis rei per se sumpta, quæ importatur per genus, & differentiam ut est *animal rationale* respectu hominis, vel etiam pro enunciatione, qua talis essentia affirmatur de homine, dicendo, quòd *homo est animal rationale*, primo modo inspecta attinet ad primam intellectus operationem, quia est oratio imperfecta, & diminuta ab omni affirmatione præscindens, & in hoc sensu locutus est Arist. 1. Post. cap. 10. & lib. 2. cap. 2. dum ait definitionem non esse enunciationem, seu affirmationem, sed esse id, quod affirmatur dare, solumque percipi, & apprehendi, ut ibi docet Comment. at secundo modo inspecta pro integra nimirum enunciatione includendo definitum, & copulam, ita planè spectat ad secundam, & in hoc sensu Arist. 1. Post. c. 2. & 7. lib. 2. cap. 10. ait definitionem esse propositionem, & esse unam ex præmissis in demonstratione, & etiam interdum esse conclusionem, si probetur nimirum, & inferatur ex aliis præmissis, quo casu spectare etiam poterit ad tertiam operationem, & ita facile resolvitur inutilis quæstio, quæ solet de hac recontroverti, tota namque difficultas pendet ex diverso modo accipiendi definitionem: magis tamen propriè capitur primo modo, quia alio modo est potius enunciatio definitiva, quàm pura definitio.

28 Demum quoad tertiam partem articuli, multiplicitas definitionis pendet ex multiplici modo explicandi essentiam rei, potest autem per definitionem dupliciter explicari essentia rei, nimirum vel per partes essentiales, & principia intrinseca rei, vel per proprias passiones, & accidentia extranea; prima dicitur definitio quid rei essentialis, & quidditativa, altera verò descriptiva, & accidentalis, sed quia essentia rei explicari potest, vel per partes essentiales physicas, ut dicendo, quod homo est compositum ex corpore, & anima rationali, vel per Metaphysicas, ut homo est animal rationale, hinc definitio essentialis subdividitur in Physicam, & Metaphysicam, & definitio essentialis physica appellari solet definitio causalis intrinseca, eo nempè quia datur per causam materialem, & formalem, quæ sunt causæ intrinsecæ, quia manent in definito, ut patet de anima, & corpore respectu hominis, ut notat Tatar. cit. §. *secundò sciendum*. Definititio autem descriptiva est, quando per extranea circumscribitur essentia rei, ex Tat. ibi. §. *Quarto sciendum*. Potest verò essentia rei tripliciter per extranea insinuari, & significari; primo per proprias passiones, ut dicendo, quod homo est animal risibile, & hic est frequens describendi modus: secundo modo per causas extrinsecas efficientem, scilicet, & finalem, ut dicendo, quod homo est animal creatum à Deo propter beatitudinem, quæ definitio dicitur causalis extrinseca, eo quia datur per causas extrinsecas extra definitum manentes, de qua Arist. 2. Post. 44. ait esse orationem significantem propter quid est; & ut talis definitio sit bona, debent assignari in ea propriæ causæ definiti, quia si essent communes, non posset convertì cum suo definito; tertio modo explicari potest, & circumscribi per accidentia communia quidem, si seorsim sumantur, sed propria rei conjunctim sumpta, ut si dicatur, quod *Homo est animal pulchrum, bipes, implume*,

habens caput erectum, &c. hæc enim, quamvis sint accidentia aliis ab homine convenientia, si seorsim sumantur, tamen conjuncta simul soli homini conveniunt, & hæc definitio dici solet purè accidentalis, eo quia per accidentia communia assignatur, quæ quamvis à pluribus Auctoribus reiiciatur; tamen ita explicata admitti debet, quia sic servat leges bonæ definitionis, ut advertunt Complut. cit. & docuit Aver. 2. Phys. text. 28. & 93.

29 Rursus autem, ut notat Tat. q. 1. de genere, §. 3. *sciendum*, ex Scot. 1. Prior. q. 5. & 4. d. 1. q. 2. & d. 12. q. 1. P. & alibi sæpè definitio essentialis, & quidditativa est duplex, quædam est purè quidditativa, cujus omnes partes pertinent ad quidditatem definiti, sicut ista *homo est animal rationale*, sic substantiæ completæ definiuntur, quia earum entitates ita absolutæ sunt ab ordine ad aliud extrinsecum illis, ut sine ulla tali habitudine possint perfectè concipi. Alia est quidditativa data per additamentum, quia nimirum ad perfectam notitiam rei pariendam additur aliquod extrinsecum in definitione, ad quod definitum dicit ordinem saltim transcendentalem, sic definitur accidens per ordinem ad subjectum ex 7. Met. 17. relatio per ordinem ad terminum, anima per ordinem ad corpus, cum enim sint entitates non omninò completæ, sed essentialiter imperfectæ, ut non solum quidditativè, sed etiam quietativè concipi possint, pendent ab aliquo extrinseco; Unde quia hujusmodi definitio præter genus, & differentiam, continet etiam aliquod extrinsecum definito, ideò admitti debet præter definitionem essentialem, & descriptivam alia definitio, quæ quasi mixta sit ex essentiali, & descriptiva, & accidentali.

In oppositum contra prędicta arguitur, Primò, quod non sit possibilis alicujus rei definitio, nam ut urgebant Anthisienici prædicata, per quę res definitur, debebunt & ipsa per alia definiri, & rursus hæc per alia, unde tandem in infinitum abiretur. Accedit, quod non potest cognosci quidditas, nisi cognoscatur ultima differentia, & hæc cognosci non potest, nisi cognitis infinitis rebus, à quibus per eam secernitur. Conf. quia delinquimus (ait Picus) cum quid substantiale definituri adhibeamus ea, quę sensibus nostris occurrunt, nam hæc sunt accidentia, at substantia non tam sensibus percipitur, quàm ratione requiritur. Resp. ad 1. negando assumptum, nam ut docet Arist. 8. Met. 7. in definiendo pervenimus ad suprema prædicata, quæ ulterius per alia definiri non exiguntur, & tales sunt conceptus entis, & ultimæ differentiæ. Ad 2. negatur subsumptum, nam ut Scot. docet 2. Post. qu. ult. ad cognoscendum tale discrimen definiti à cęteris rebus non est necesse singulas in particulari pertingere, sed sufficit illas cogitare in aliquo conceptu communi, saltem negativè, quatenus sc. talem essentiam non participant. Ad 3. negatur assumptum, & si enim accidentia non valeant directè in notitiam substantiæ nos ducere, valent tamen indirectè, & argutivè, ut suo loco dicemus in lib. de Anim. unde extat dictum Arist. quod accidentia magnam partem conferunt ad cognoscendum quod quid est, vide Scot. 2. Post. q. 59.

30 Secundo objicitur contra definitionem allatam de ipsa definitione, & primò contra partes ejus; nam cum propriè spectet ad primam operationem, malè dicitur *oratio*. Tum 2. quia una sola vox potest significare totam rei essentiam, ut humanitas. Tum 3. cujuslibet rei efformari potest unus conceptus adæquatus per definitionem explicatus, ergo non est oratio necessariò plures explicans; scilicet conceptu convenientiæ, & differentiæ. Tum 4. quia etiam divisio est oratio explicans naturam rei per suas partes, in quam resolvit definitum. Ergo non bene ponitur illa particula loco differentiæ.

Resp. ad 1. quod definitio est oratio imperfecta, & diminuta, quæ habet rationem unius termini complexi prædicabilis de definito, & ideò propriè spectat ad primam operationem. Ad 2. una vox potest significare totam essentiam indistinctè, & confusè, ut in exemplo allato, & ideo cum definitio debeat explicare essentiam clarè, & distinctè, id facere debet pluribus vocibus diversas essentiæ partes significantibus, rationem nimirum genericam, & differentialem. Ad 3. negatur consequ. quia illemet conceptus adæquatus integratur ex pluribus inadequatis, quorum unus est genericus, & communis, alter differentialis, & proprius, & uterque debet exprimi in definitione. Ad 4. quando etiam divisio manifestaret essentiam, de quo qu. seq. adhuc tamen id non efficit eodem modo, ut patet ex dictis qu. 1. in fol. ad 3. & amplius patebit ex dicendis q. seq. ar. 1.

31 Tertiò arguitur contra totam definitionem: Tum quia idem nequit esse definitio, & definitum, alioquin esset notius, & ignotius seipso, nam definitio est notior definito, ergo definitio definiri non potest, quia esset simul definitio, & definitum. Tum etiam, quia sicut actionis non est actio, quia abiretur in infinitum, ita neque definitionis definitio, Tum 3. definitio dicitur ad convertentiam cum definito, hæc autem traditè non dicitur ad convertenciam cum definitione, quia hæc definitio tradita est quædam singularis definitio, quæ & ipsa continetur sub definitione in communi, atque ideò cum ipsa converti non potest. Demum si definitio definitur, utique per definitionem definitur, atque ita idem seipsum definit.

Resp. ad 1. frequens esse in secundis intentionibus, quod una sit formaliter talis, & simul alia denominativè, ut inferius dicemus, ita genus formaliter est in tertio generis, denominativè verò est species universalis, intellectus enim per reflexionem potest super unam secundam intentionem alam inducere, sic igitur in proposito, quamvis nequeat definitio esse simul definitio, & definitum formaliter, potest tamen esse formaliter, & essentialiter definitio, & denominativè definitum, quatenus comparatur ad suam definitionem. Ad 2. hìc definitur definitio in actu signato, idest pro secunda intentione

sumpta,non autem in actu exercito,atque ideò non sequitur processus in infinitum,quia omnes definitiones in actu exercito continẽtur sub ipsa definitione in actu signato, atque ita consequenter etiam ipsius definitionis definitio exercita;nam & definitio definitionis est utique definitio quædam, & definitio, quæ traditur de definitione ipsa in actu signato,convenit illi. Ad 3. negatur minor, ad probationem,etsi definitio definitionis sit singularis in essendo,est tamen universalis in repræsentando, & significando, quia hæc ipsa definitio convenit omnibus definitionibus rerum in particulari. Ad 4. definitio in actu signato definitur per definitionem in actu exercito, seu definitio in communi definitur per definitionem in particulari, atque ideò idem non definitur per seipsum, quia definitio in actu signato non est definitio in actu exercito,sed definitur per eam.

32 Quartò tandem arguitur contra multiplicitatem definitionis, nam sicut unius rei est unica essentia, ita & unica definitio; ergo malè assignantur tot species definitionis, essentialis,& accidentalis, essentialis Physica, & Metaphysica, non enim alia est essentia rei Physica, & alia Metaphysica. Tum præsertim, ut arguit Blanc. lib. 5. inst. sec.6. nulla est admittenda definitio purè accidentalis,& ratio à priori est, quia in omni definitione explicatur quid sit definitum, non potest autem explicari quid res sit, quin in ipsa definitione ponatur aliquid intrinsecum definito, nam quæ sunt extrinseca rei, & communia, nisi conjungantur cum aliquo intrinseco ejusdem, non possunt verificari de illo solo, sed cæteris etiam erunt communia. Tum demum, ut arguit idem, nulla etiam est admittenda definitio mixta, nam omnis definitio, aut traditur per intrinseca tantum, aut per intrinseca, & extrinseca simul; si primum, erit tantum essentialis, si secundum, erit tantum accidentalis, sicut compositum dicitur accidentale, licèt pars materialis ejus sit substantia; v. g. paries, & argumentatio constans ex una probabili, & altera necessaria, absolutè dicitur probabilis.

Resp. utique unius rei non nisi unicam definitionem posse assignari quantum ad rem explicatam, plures tamen assignari posse quantum ad modum explicandi,eadem enim essentia potest per essentialia indicari, vel accidentalia circumscribi, item vel per essentialia Physica, vel Metaphysica, & hoc nullum est inconveniens. Ad 2. negatur minor, ad probationem accidentia extrinseca, & communia, etsi separatim sumpta conveniant aliis, conjunctim tamen soli definito conveniunt. Ad 3. verum est non debere admitti definitionem mixtam, ut quandam tertiam speciem ab illis duabus condistinctam, nam absolutè loquendo omnis definitio aut essentialis est, aut accidentalis, & præsertim definitio data per additamentum computari debet inter essentiales, quia datur per genus, & differentiam, & quamvis aliquod extrinsecum in ea ponatur, non tamen attinet ad eam directè veluti pars intrinseca definiti, sed indirectè tantum, & connotativè, veluti terminus, aut subjectum, aut aliud quid consimile necessario requisitum ad perfectam notitiam definiti, potest tamen appellari definitio mixta, quatenus constat ex una parte essentiali, & altera accidentali.

ARTICULUS II.

De modo constituendi, & investigandi Definitionem.

33 Plurima tradidit Arist. tum 6. Top. tum 7. Met. Sum. 2. c. 13. de modo constituendi definitionem, ex quibus omnibus breviter colligitur, hunc esse modum benè constituendi definitionem, quod scilicet in ea ponantur ea prædicata, quæ intrinsecè sunt de ejus essentia, & si interdum ista non sufficiunt ad quietandum intellectum,addantur ulterius ea,ad quæ res definienda dicit ordinem quendam transcendentalem,& quasi essentialem, sine quibus perfectè, & quietativè intelligi non posset, & ita definitur accidens per subjectum 7. Met.17. relatio per terminum,actus per objectum,&c. Ratio autem, cur in definitionibus horum entium, & consimilium adhibeatur semper aliquid extrinsecum,non est,quia id sit prædicatum essentiale illorum,nec quia ordo, & respectus ad tale extrinsecum sit de essentia eorum, aut saltim realiter idem, ut Recentiores putant, quia ut ait Doct.4. d.12. q.1. in corp. in sol.ad 2.dub.identitas respectus ad fundamentum,vel non identitas non est ratio,quare terminus cadat in definitione fundamenti,ut additum,nec dependentia essentialis, & necessaria est causa, quod terminus dependentiæ addatur in definitione fundamenti dependentis (ait Doctor) tunc enim Deus magis poneretur in definitione cujuscumque creati, quàm substantia in definitione accidentis, sed causa est, quia nulla forma potest habere conceptum perfectum quietativum, nisi cointelligatur illud, cujus est forma, definitio autem exprimit conceptum perfectum definiti, & ideò quantumcumque essentialia formæ exprimerentur sine illo, cujus est forma, quamvis quidditas ejus indicaretur, tamen non esset conceptus perfectus quietans intellectum, & ideò nec definitivus, hæc Doct. cit. & idem servata proportione dici debet de aliis consimilibus rebus imperfectis, quæ petunt definiri per additamentum.

34 Secundò, prædicata verò, quæ directè spectant ad essentiam definiti,vel sunt partes Physicæ,vel gradus Metaphysici; si primum, constituunt definitionem physicam, illamque componunt, non in recto posita, sed in obliquo, quia homo non dicitur anima, & corpus, sed ex corpore,& anima constans;si sunt gradus Metaphysici, ponũtur in recto in definitione, & constituunt definitionem Metaphysicam; potest autem definitio Metaphysica duobus modis construi, ut docet Arist.6.Met.45.& Doctor ibid.uno modo ex genere primo generalissimo,& omnibus differentiis usq;ad ultimam,& hoc est,quando genus proximum est innominatum, tunc enim circumloquimur ipsum per genus remotum, & differentias communes usque ad ultimam, & tunc genus remotum cum omnibus differentiis præcedentibus, & communibus tenet locum generis proximi; secundo modo assignatur definitio ex genere proximo,& ultima differentia, & hoc quando proximũ genus est nominatum, & ultima differentia est nobis nota; exemplum primi, ut si dicatur, quòd homo est substantia corporea,animata, sensibilis, rationalis, dato quòd genus proximum ignoretur; exemplum secundi,ut si dicatur, quod homo est animal rationale,dato, quod animal sit genus proximum, & rationale sit ultima differentia,ita Doct.loc.cit.& in 4.d.11.q.3.§. *Ad rationes*;ex quo patet,non benè definiri per summum genus solum, & infimam differentiam, quamvis autem prior definiendi modus sit magis magistralis,& exquisitus,posterior tamen est magis usitatus, & expeditus,& quantum fieri potest, eo uti debemus; tum quia sic evitatur prolixitas,ut ait Arist.1.Prior.sect.3.c.39.tum quia omnia necessaria continet, nam supponitur genus proximum esse cognitum explicitè, idest quo ad omnes gradus superiores in ipso contentos, ut ex Arist. colligitur 2.Post.21.unde non esset exacta definitio,si daretur per genus proximum tantum confusè cognitum: sivè autem utamur primo, sivè secundo modo, omnia prædicata essentialia, quæ in tali definitione ponuntur, ut colligitur ex Arist. cit. 7. Met. 43. erunt genus, vel differentia, aut saltim se habebunt ad instar eorum, quod addimus, casu, quo prædicata transcendentia in definitione ponerentur, quod tamen evitari debet, quantum fieri potest, nam termini transcendentes in definitionibus non bene sonant.

Hinc infertur, non posse partes definitionis ad libitum utcumque disponi,sed prius genus debere poni, & differentia deinde, ut insinuavit Arist.2.Post.text.19.& 21.& ratio est;quia tunc genus in differentiã transmutaretur,vel differentia inferior in superiorem, quia quod primo loco ponitur,censetur universalius, & per posterius contrahibile,unde non explicaretur res,ut est in se,si ordo inverteretur.

35 Tertiò,quando autem res definitur per illa, ad quæ dicit ordinem,non tamẽ secundùm se inclusam in ipsa essentia rei,ait Aversa q.4. sect.4. quòd deberent poni omnia,ad quæ res essentialiter dicit ordinem,ut perfecta,& adæquata esset definitio; sed ad brevem; & expeditam definitionem sufficere,quod ponantur aliqua, donec formetur conceptus ita proprius definiti,ut soli ipsi, & non aliis conveniat; & ideo juxta hoc non oportere in definitione causali omnes rei causas apponere, nec in definitione per effectus omnes proprietates; eandem doctrinam habet Amic. tr.ult.q.1.dub.7.Sed si ordo ad hæc extrinseca est de essentia rei definiendæ,ut isti concedunt,planè implicat assignari posse definitionem ejus ponendo aliqua tantum in definitione, & non potius omnia, ad quæ res illa essentialem dicit ordinẽ,ut enim rei definitio rectè assignetur, omnia illius prædicata quidditativa debent in ea exprimi,ut ait Arist.2.Post.21.tales autem sunt isti respectus transcendentales in rebus ex opinione istorum, ergo omnes debebunt in definitione exprimi,& si ita est: non videtur, quare omnia creata per additamentum definiri non debeant, cum nulla res creata sit ab his respectibus absoluta,saltim enim omnia dicunt relationem transcendentalem ad Deum,ut ad primũ efficiens; & planè si talis ordo exprimi debet in definitione, quia est de essentia rei,cum non magis sit de essentia ejus ordo ad hanc rem,quam ad aliam,non videtur posse assignari ratio, cur potius hæc causa, quam illa explicari debeat in definitione,cum ordo ad utramque sit essentialis rei. Potius ergo regula universalis erit,quam Doct. tradit loc. cit.4. d.12. q.1. quod quando res definiri habet per additamentum, etsi ad multa dicant ordinem transcendentalem, non tamen illa omnia exprimi debent in definitione,quia nec identitas talis respectu ad fundamentum, nec dependentia essentialis fundamenti est causa, cur terminus hujusmodi respectus aut dependentiæ cadat in definitione fundamenti, ut additum; sed tantum illa, quæ necessaria videntur ad habendum perfectum, & quietativum conceptum rei, ita ut intellectus anxius ad ulteriora non maneat.

36 Quartò ex his deducuntur quatuor conditiones ad bonam definitionem requisitæ: prima, & principalis est, quod constet genere, & differentia,vel saltim aliquo supplente vicem generis,& differentiæ; quod additur ob definitionem accidentalem, in qua genus, & differentia propriè non reperitur,sed aliquid loco illorum; definitio enim ut docet Scot. 7. Metaph. in text. 74. constare debet ex conceptu quidditativo, qui explicat essentiam quantum ad ea, in quibus cum aliis convenit, & tenet locum generis; & qualitativo, qui explicat essentiam quoad ea, per quæ ab eisdem secernitur, & tenet locum differentiæ. Ex hac deducitur secunda conditio, quæ est, ut convertatur cum definito, & è contra,si enim definitio continet totam essentiam definiti, consequens est, ut nulli alteri possit convenire, sed soli definito,itaut de quocumque dicitur definitio, dicatur & definitum,ac è contra. Tertia conditio est, ut definitio sit clarior definito, cum enim adhibeamus definitionem ad manifestandum definitum,consequens est,ut definitio sit clarior,alioquin ignotum per æque ignotum manifestaremus: & cum totam essentiam manifestet per partes suas,necessariò sequitur, quod sit clarior, & notior definito in ordine distinctè cognoscendi, etsi in ordine confusè cognoscendi possit definitum esse notius definitione ex procem. Phys. tex. 5. Quarta demum conditio, quæ ex hac tertia sequitur, est, ut non sit diminuta, quia tunc non explicaret totam essentiam definiti, ut si diceremus, quod homo est substantia rationalis, quia tunc intermedia genera omitterentur, neque superflua, ut si diceremus. quod homo est animal rationale bipes, quia tunc potius pareret confusionem, quam claritatem.

37 Quintò ex tertia conditione sequitur definitionem, & definitum differre non penes rem significatam, sed tantùm penes modum significandi,quia quod definitum significat confusè, hoc ipsum significat definitio distinctè 1. Phys.tex.5. nam si definitio non explicaret idem,quod significat definitum,jam non esset definitio ejus,sed illius alterius,quod significaret. Hinc orta est contentio inter Thomistas, & Scotistas de distinctione definitionis à definito; illi siquidem asserunt non differre, nisi ratione & secundùm nostrum intelligendi modum,quia tota eorum diversitas non ex parte rei conceptæ,sed solùm ex parte intellectus concipientis se tenet,ita Cajet. 1.Post.c.3. & 1.p.q.2.ar.1. Aversa cit. Morisan.disp. 11.Log.q.5. & alii passim. Scotistæ è contra tract.2.Form.art.2. contendunt differre etiam ex natura rei;eo quia seclusa quacumque intellectus operatione de ipsis contradictoria verificantur, nam definitio exprimit rem distinctè, & definitum confusè, & quidem quæstio non est de definitione formali, capta nimirum pro actu intellectus apprehendente quidditatem rei,sed objectiva, quæ est res ipsa definita distinctè repræsentata intellectui per partes essentiales, & rursus non est contentio de definitione, & definito pro secunda intentione; sic enim certum est non posse inter ea versari, nisi distinctionem rationis, ut ait Tromb. ibid. sed pro prima intentione, & pro denominato, quo sensu est præcisè res ipsa definita distinctè intellectui repræsentata.

38 Scot. agit de hac re in 1.d.2.q. 2. & quamvis ibi non explicet, qualis sit distinctio,quæ inter definitum, & definitionem reperitur, probat tamen ex professo, quod definitum, & definitio non sunt termini synonimi,sed diversi, & hoc sivè accipiantur pro vocibus significantibus, sivè pro conceptibus significatis; tum quia definitum importat conceptum objectivum rei confusum, definitio distinctum; tum quia alioqui in demonstratione essent tantum duo termini, quia in ea solum sunt definitum, sivè subjectum, definitio, quod est medium, & passio demonstrata; & cum in eo demonstretur passio de subjecto mediante subjecti definitione, ut risibilitas de homine mediante rationalitate, semper peteretur principium, quia probaretur idem per idem, ita probat Doctor alietatem horum terminorum, quam etiam concedunt ipsi Thomistæ. Tota igitur difficultas consistit in hoc, qualis distinctio ex hac alietate inferatur inter definitionem, & definitum; & in primis certum est non inferri tantum distinctionem rationis ratiocinantis, quæ tota se tenet ex parte intellectus concipientis,ut volebant Thomistæ,& præsertim Cajet. & Aversa cit. tum quia quando Petrus prædicatur de seipso, talis distinctio versatur inter Petrum à parte subjecti, & seipsum à parte prædicati positum, & tamen adhuc propositio est identica, ergo ad alietatem terminorum,ita quod propositio non sit identica,major distinctio requiritur,quam rationis ratiocinantis,quæ est merè ficta per intellectum; tum quia Aversa q.6. sec.4. docet cum cœteris Thomistis, ut voces,& termini non dicantur synonimi diversos cõceptus objectivos eis correspondere debere, quia synonima sunt, quæ non solùm significant eandem rem, sed etiam secundùm eandem rationem, eundemque conceptum; ergo definitio, & definitum, cum non sint termini synonimi, differunt non tantum quoad voces significantes, sed etiam quoad conceptus significatos, atque ideò distinctio, quæ inter definitum, & definitionem reperitur, non se tenet præcisè ex parte intellectus concipientis.

Sed neque ex alietate terminorum in propositione, aut syllogismo confestim inter eos inferre debemus distinctionem ex natura rei actualem,& omninò ab opere intellectus præscindentem, ut velle videbantur Scotistæ, quia ne propositio sit identica, sufficit, ut idem confusè,& inadæquatè conceptum dicatur de ipso adequatè concepto,ut docet Bargius 1.d.8.q.2. in §. *Respondeo,quod quando*,& ita accidit universaliter, dum conceptus transcendentes, quibus nulla à parte rei correspondet adæquata realitas, enunciantur de suis inferioribus; & ne petatur principium, sufficit, ut per rem distinctè cognitam probetur eidem confusè cognite aliud convenire; & ita accidit universaliter, dum de transcendentibus propriè ostenduntur passiones per eorum conceptus quidditativos; igitur ex alietate terminorum quoad conceptus objectivos importatos tam in propositione, quam in syllogismo sola inferri potest distinctio rationis ratiocinatæ, & materialiter solum, ac de per accidens potest major inferri, nimirum quia termini illi res diversas important, aut realitates;cum igitur Doct.loc.cit. aliud non probet de definitione,& definito, quam solam terminorum alietatem, illis rationibus non sufficienter ostenditur inter illa distinctio ex natura rei actualis.

39 Ut igitur distinctionem agnoscamus,quæ re vera inter definitionem, & definitum versatur, expendendum est Adversariorum fundamentum jam insinuatum, quod definitio, & definitum differunt solùm secundùm confusè concipi,& distinctè concipi, cum ergo eadem prorsus sit res explicata per nomen definiti, & definitionem, & sola diversitas se teneat ex parte modi concipiendi confusè,vel distinctè,planè tota distinctio se tenebit ex parte intellectus concipientis,& nullo modo ex parte rei conceptæ,atque ita erit sola distinctio rationis ratiocinantis inter illa, & sola distinctio quoad voces significantes, non quoad conceptus objectivos. Verùm pro intelligentia istius rei,& eversione istius fundamenti observandum est, quòd confusio,& distinctio, seu claritas non modificant tantum actum cognitionis, seu conceptum formalem, sed etiam objectivum, idest ipsam rei cognoscibilitatem, quatenus intrinsecè ipsa res cognoscibilis est hoc,vel illo modo,confusè per nomen definiti,distinctè per definitionem, & hoc totum concedunt Thomistæ 1.p. in materia de visione beatifica, loquentes enim de comprehensione docent illam esse cognitionem objecti comprehensivam, qua distinctè, & clarè attingitur objectum, quantum intelligibile est, distinctione, & claritate se tenente ex parte cognoscibilitatis objecti, non autem cognitionis, quia v.g. tam comprehendit formicam Angelus inferior quàm superior,quamvis iste clarius, & distinctius eam attingat claritate se tenente ex parte intellectus cognoscentis. Stante igitur hac doctrina, quòd confusio, & claritas cognitionis non tantum se tenet ex parte intellectus cognoscentis,sed etiam objecti cogniti, enervatur confestim fundamentum Avers. concedendo, quòd utique eadem res per definitionem,& definitum declaratur,& significatur,& quòd est sola diversitas in modo concipiendi eandem rem distinctè,vel confusè; verum ista claritas,& confusio non se tenet tantum ex parte intellectus concipientis,sed etiam ex parte rei concepte,& ideò cum se teneat ex parte objecti,optimè inquit Doctor, definitionem, & definitum esse diversos terminos,non solùm quoad voces significantes, sed etiam quoad conceptus significatos, & objectivos, non quod diversas res explicent, sed quia explicant eandem diversis modis ex parte objecti se tenentibus. Unde hac ratione etiam cum Scotistis asseri potest, quod definitio, & definitum differunt ex natura rei actualiter, quatenus à parte rei idem prorsus objectum duplici modo ex natura rei est conceptibile, confusè scilicet per nomen definiti, & distinctè per definitionem ipsam, & hi duo modi conceptibilitatis sunt in objecto abinvicem distincti ante omne opus intellectus; & qui de hac re plura desiderat; adeat P. Fabrum theor. 7. ubi satis eleganter hac de re disserit, à quo solutiones ad argum. Cajet. transcribere de verbo ad verbum non erubuit Posnan. 1.d.2. q.1. art.3.

40 Sextò tandem modum investigandi definitionem docuit Arist. 2.Post.c.8.Plat.in Sophist. de quo latè tractat Zabar.l.3. de Method. ferè per totum; Plato docuit investigare definitionem via divisionis sumendo prædicatum, quod est communius re definienda, & illud dividendo per differentias in species, deinde adjungendo illi differentiam specificam,quæ si convertatur cum re definienda,erit definitio rei adinventa,at si non convertatur, ulterius progrediendũ est, donec oratio convertatur cum re definienda, quod quisque exemplo sibi manifestare poterit,& in hoc sensu utilem esse divisionem ad inveniendam definitionem docet Scot.1.d.3. q.2.N. Arist.verò utilior visa est via compositionis, unde è contra vult, quòd primo sumantur inferiora rei definiendæ,deinde videatur adæquata ratio, in qua ipsa conveniunt, & hæc erit definitio talis rei, ut si quis velit hominem definire, sumat Joannem, & Paulum, & videat prædicata, in quibus essentialiter conveniunt aliis seclusis, hæc enim prædicata singillatim expressa erunt hominis definitio. At brevior modus est, quem insinuavit Calen.lib.1.de sanit.tuenda,& l.1. de differ.morb. ut refert Amic.cit. dub.4. & Doctor observasse videtur 4. d.1. q.2. investigando definitionem Sacramenti; Primo igitur percipiendum est quid nominis illius rei,quam volumus definire, si enim hæc ignoretur,ad investigandam rei quidditatem omnis via præcluditur; ut etiam Arist. fatetur 2. Post. deinde investigandum est, sub quo genere sit, quod facile deprehenditur ex proprietatibus generis, unde rarò idest ignotum, demum investigare debemus, quænam differentiarum insit rei,& hoc fit, vel inductione,si differentia sensibilis sit in suis particularibus, vel per demonstrationem *quia*, ut latè docet Zabar. Consulatur Doct. loc. cit. & expendatur modus, quo utitur in investiganda definitione Sacramenti.

ARTICULUS III.

Quænam propriè definiri possint.

41 Resolvit Scotus quæsitum hoc ex professo in 4. d. 1. qu. 2. ubi docet ad hoc,ut aliquid definiri possit propria, idest definitione essentiali, quinque conditiones necessarias esse, quas Scotistæ recipiunt passim Tat. q.1. de genere, §. *tertio sciendum*, Fuent. cit. diff. 2.art.1. Amic. tr. ult. q.2. Aversa loc.cit. & alii communiter, quamvis aliquas non recipiat Blanc. l. 5. instit. sect.7.

Prima conditio est,quòd definibile sit ens positivum; & probatur, tum quia definitio propriè dicta est oratio verum esse significans 1. Top. c.4. at non entia, privationes, & negationes tale esse non habent; tum quia definitio essentialis explicat essentiam, & naturam rei,at essentia est entis essentia,non verò non entis,& ideò Arist. 1. Post. t.7. ait non ens posse quidem habere definitionem quid nominis,non autem rei: quia tamen non entia, negationes,& privationes concipiuntur per modum entis, & habent suum genus, & speciem privativam,ut notat Doctor quol.18. §. *ex isto sequuntur*,ideò possunt definiri suo modo assignando earum genus, & differentiam.

42 Secunda est,quod sit ens per se unum,sivè unum sit unitate simplicitatis,quia caret partibus physicis,ut angelus,& albedo, sivè unitate compositionis ex per se actu,& per se potentia,quale est compositum physicum; requiritur ergo, ut non sit aggregatum quoddam ex diversis naturis,quæ non sunt nata facere per se unum,nam omne tale est ens unum per accidens, ut homo albus, & acervus lapidum, simpliciter verò,& absolutè sunt plura entia; atque ideò unica definitione explicari non potest, cùm unam non importet naturam, sed plures,hinc Arist.7. Met.12. & 13. & 42. & 8. Met.text.15. ait hujusmodi entia per accidens posse nominis definitione explicari, non autem definitione rei, ut autem melius intelligatur hæc per se unitas requisita ad definitum, videndi sunt quinque gradus unitatis, quos Scot. assignat 1. d.2. qu.7. Hh. & quæ de hac re notavimus disp.5. Phys.q. 11. art. 1. Subdit tamen hìc Doctor, quod ista per se unitas non impedit, quòd definitum includat aliquid tanquam ter-

minum per se dependentiæ suæ, ut accidens includit subiectum, vel sicut aliquid, quod simul est secum natura, ut relativum includit correlativum; ita quod licet in definitione accidentis cadat subiectum tamquam terminus dependentiæ ejus, & in definitione unius relativi ingrediatur suum correlativum, tanquam aliquid, quod est secum simul natura, non obstat, quo minus definitio accidentis, & relativi non fint quidditativa, sed prohibet, quod nihil includatur, tamquam per se pars in ipso, quod non se habet ad aliud in eodem, sicut per se actus ad per se potentiam, vel pars ejusdem actus, vel ejusdem potentiæ ad aliam partem, sicut contingit in toto per accidens; hæc Doct. loc. cit. quibus verbis docere voluit, accidentia debere definiri definitione quidditativa, quam vocant per additamentum, quia habent definiri per ordinem ad substantiam, quæ doctrina fuit Arist. 7. Met. text. 12. usque ad 20. ubi docet substantiæ dari definitionem simpliciter quidditativam, idest sine addito alterius naturæ, at accidentis esse definitionem quidditativam per additamentum, quia etiamsi habeant proprium genus, & propriam differentiam, quantumcunque hæc explicentur in definitione, non quiescit intellectus, quousque attingat subiectum, cujus sunt accidentia, ut explicatum est initio præced. art. ex Doct. 4. d. 12. q. 1.

43 Tertia conditio, quæ posset ad primam reduci, est, quod sit ens reale, & patet ex prima conditione, quia definitio explicat veram quidditatem, at entia rationis, & fictitia veram essentiam non habent, sed eam habere finguntur per intellectum, ut disp. 3. dicemus, ergo propriè definiri non possunt, & fuit doctrina Aver. 1. Post. com. 10. subdit tamen inferius Doctor, quod licet entia rationis non possint in hoc sensu propriè definiri, quatenus nempè definitio exprimit veram essentiam extra animam, adhuc tamen in alio sensu dici possunt habere suo modo proprias definitiones, in quibus inveniatur genus, & differentia, & per quas explicetur conceptus in anima per se unus, & hoc modo definiuntur omnes intentiones logicales; & sic habere definitionem sufficit ad scientiam propriè dictam, alioquin logica non esset scientia.

44 Quarta est, quod habeat aliquam compositionem, per quam sit in plures conceptus resolvibile dicentes quid, & quale, unde que non habent, nisi conceptum simpliciter simplicem, veluti sunt res, & ultimæ differentiæ, propriè definiri non possunt, sed solùm aliquam explicationem admittunt, quæ usu vocabulo dici potest definitio; probant hanc conditionem Scot. ex Arist. 8. Met. c. 9. ubi ait, definitionem esse orationem longam exprimentem quid, & quale, quia distinctè, & per partes explicat, quod definitum implicitè importat, ergo oportet, quod de definito possint plures conceptus formari, quidditativus nempè, per quem cum aliis convenit, & qualitativus, per quem ab aliis differt, & satis liquet hæc conditio ex art. præced. ubi inter assignandum conditiones bonæ definitionis eam esse præcipuam dicebamus, quod constaret ex genere, & differentia, seu conceptu quidditativo, & qualitativo.

Quinta demum, & ultima conditio est, quod sit res universalis, per quam excluduntur singularia, ita Arist. 2. Post. text. 2. 7. Met. 53. & 1. Met. text. 5. & probatur, quia definitio explicat quidditatem rei, at singularitas, seu differentia individualis, quamvis pertineat ad substantiam, & integritatem rei, non tamen pertinet ad quidditatem, ut docet Doct. 2. d. 2. q. 6. §. *Et per hoc patet*: tum quia quidditas est communicabilis, non autem singularitas: tum quia hac ratione dicitur species tota quidditas individuorum; tum quia etiam ex communi modo loquendi per singularitatem potius explicatur de singulari aliquo quis sit, quam quid sit; tum tandem quia si singularitas adderet novum gradum essentiæ à specie distinctum, individua inter se essentialiter differrent. Ex his itaque concludit Doctor, quod definitio propriè dicta non est nisi entis positivi, per se unius, realis, compositi realiter, vel saltim quantum ad conceptus, & universalis.

45 In oppositum arguitur 1. contra tres priores conditiones, nam negatio habet distinctam formalitatem ab affirmatione, cui opponitur, ut docet Ant. And. 4. Met. qu. 2. & privationes habent sua genera, & species ex Scot. quol. 18. ergo propriè definiri possunt, atque ita prima conditio necessaria non est. Deinde ens per accidens est scibile, ut multi tenent, & Scot. ipse 6. Met. q. 2. ergo & propriè definibile. Nec valet dicere definiri non posse, quia directè plura entia importat: quia hoc tantum facit, ut una definitione non possit explicari, sed pluribus, cum quo stat, ut adhuc sit propriè definibile. Tandem in Logica definiuntur genus, species, & cæteræ intentiones logicales: Nec respondere juvat definitiones illas exactas non esse, quia sicut Logica est vera, & propriè scientia, ita propriis utitur definitionibus, ergo secunda, & tertia conditiones necessariæ non sunt.

Resp. ad 1. satis patere ex dictis in explicatione primæ conditionis, quomodo negationes, privationes, & cæterа non entia possint definiri, & quomodo propriè careant definitione quid rei; nam sicut propriè non sunt res, nec quid, ita propriè quid rei habere non possunt, sed tantum per analogiam de entia positiva. Ad 2. de assumpto differendum erit infra disp. de scient. pro nunc dicatur, quod sicut non est saltem ita propriè scibile, velut ens per se unum, sic etiam non est ita propriè definibile, & solutio inter arguendum allata est sufficiens, eo enim ipso, quod aliquid non est una definitione explicabile, confestim convincitur non esse propriè definibile, alioquin etiam æquivocum definiri posset, sed tantum explicari posse pluribus definitionibus, quas Arist. 6. Top. vocat complicatas definitiones, & sic explicare possumus, quid sit homo albus assignando definitiones hominis, & albedinis. Ad 3. patet ex dictis in explicatione tertiæ conditionis non posse esse definitionem de secundis intentionibus eo modo, quo est ratio explicans verum quid extra animam, sed eo modo, quo exprimit unum conceptum per se in intellectu, sivè conceptus ille sit rei extra; sivè rationis, benè posse definiri, & hoc modo tantum, & non aliter definiuntur omnes intentiones logicales, & sic habere definitionem sufficit ad scientiam propriè dictam, ita Doct. loc. cit.

46 Secundo arguitur contra quartam, quia per definitionem explicatur quidditas rei; sed quidditas consistit in indivisibili 8. Met. tex. 11. ergo quarta conditio est impertinens. Tum etiam quia definitio sit per actum simplicem, pertinet enim ad primam operationem, sed quæ intelliguntur per actum simplicem, non habent partes. Tum tandem, quia Deus, & summa genera propriè definiuntur, & tamen non componuntur.

Resp. ad 1. quidditatem dici indivisibilem quoad intensionem, quatenus non suscipit magis, & minus, non autem ob carentiam compositionis realis, aut saltim quoad conceptus. Ad 2. negatur minor, nam sicut oculis simplici intuitu imaginem perspicimus multis constantem membris, ita mente simplici intuitu possumus cognoscere quidditatem ex genere, & differentia constantem, eo vel maximè quia multiplicitas illa partium non tollit unitatem, ut probat Arist. 7. Met. 42. & 8. Met. 15. Ad 3. ait & Amic. sequitur Averſa, illa propriè non definiri duplici de causa, & quia non sunt compolita, & quia definitum debet esse sub genere, quam doctrinam inquit esse Boet. lib. de divis. & Ammon. in Porph. q. 4. idem docet S. Th. 7. Met. lect. 3. Sed arbitramur, Deum, & summa genera posse propriè definiri, quia etsi non sint composita ex genere, & differentia, adhuc tamen simpliciter simplicia non sunt, sed resolubilia in ulteriores conceptus, quidditativum, & qualitativum; definitio autem quidditativa non debet necessariò constare ex genere, & differentia, sed vel ex his, vel ex proportionalibus, ut docet Arist. 9. Met. tex. 2. idem tenet Blanc. cit. & quidem Doctor per illam quartam conditionem solùm excludit ea, quæ habent conceptum simpliciter simplicem, qualia sunt transcendentia, differentiæ ultimæ, & etiam propriæ passiones, ut explicat Tat. cit. qui proinde advertit, duplicem esse definitionem purè quidditativam; quædam est cujus omnes partes pertinent ad quidditatem definiti, sed non ut genus, & differentia, ut definitiones generum generalissimorum, quæ dantur per ens & modum intrinsecum ipsorum; alia est, quæ datur per genus, & differentiam, & de illa communiter dicitur, quod sola species definitur capiendo specie tã pro specie specialissima, quàm subalterna; ita que Deus, & genera summa propriè definiuntur, nam sunt composita saltem quoad conceptus, & solùm excluduntur per hanc particulam transcendentia, & ultimæ differentiæ, quæ solùm definiuntur proportionaliter, ut ait Arist. cit. 9. Met. 2. & Doct. in eum tex.

47 Tertiò obiicitur contra quintam, quia individua habent proprias rationes individuales, ergo definiri possunt explicata natura specifica, & addita tali differentia. Conf. quia illa definiri possunt definitione essentiali, quæ habent plures conceptus intrinsecos, quorum alter sit principium conveniendi, alter distinguendi, at individua sunt hujusmodi, ergo &c. Nec valet dicere (ait Blanc.) quod ponitur in definitione essentiali debere esse aliquid spectans ad essentiam definiti, qualis non est differentia individualis. Non valet, quia sufficit, quod definitio essentialis consteat ex gradibus essentialibus, aut substantialibus, cum omnes sunt intrinseci rei definitæ, & in proposito licèt differentia individualis non sit de essentia individui, est tamen de integritate substantiæ ipsius, & consequenter est gradus intrinsecus rei, quod sufficit, ut possit intrare definitionem essentialem. Tum 3. quia Arist. 2. Post. 22. ait facilius esse definire singulare, quàm universale, & de facto Porph. c. de specie definit individuum, & cap. de subst. definitur prima substantia. Tum tandem quia definitio specieci convenit individuo, ergo potest definiri.

48 Resp. ad 1. ea ratione, ut notat Marg. Scot. 2. d. 2. q. 6. Bonetum in Met. asseruisse singulare posse propriè definiri, quod etiam sensisse videtur Ant. And. 7. Met. q. 7. & sequitur Arriag. disp. 3. Summul. n. 7. ubi hac eadem ratione ait individuum posse ex se definiri, per accidens tamen pro hoc statu à nobis non posse, quia non cognoscimus differentias individuales. Sed cum Doct. modò cit. in sol. ad 3. & eodem Ant. And. 7. Met. q. 13. ad 2. princ. dicendum est, quòd etsi aliqua ratio possit exprimere, quicquid concernit ad entitatem individui, non tamen illa ratio erit perfecta definitio, quia non exprimit quod quid erat esse, at definitio secundùm Arist. 1. Top. cap. 4. est oratio exprimens quidquid est rei. Ad 2. sufficiens est solutio inter argumentium data, quam frustra conatur Blanc. evertere, dum ex proprio capite fingit ad definitionem essentialem sufficere, ut conceptus eam intrantes sint gradus intrinseci, & substantiales, & non autem essentiales; quia oppositum constat ex ipso nomine definitionis essentialis, nam talis dicitur, quia gradus, ex quibus conflatur, omnes sunt essentiales rei definitæ, & alioqui partes etiam integrales ingredi possent definitionem essentialem hominis, quia sunt de integritate substantiæ ejus. Ad 3. Arist. ibi per singulare intelligit minus universale, ut ex ipso contex. colligitur, quod quomodo intelligendum sit, suo loco expendemus; Porphyrius verò definit singulare pro secunda intentione, & in actu signato, non autem pro denominato, & in actu exercito, idest definit singularitatem ipsam in communi quæ ut sic induit modum speciei, & sic etiam definitur prima substantia, ut magis ibi explicabitur. Ad 4. imò, ex hoc concludit Doctor. cit. individuum, ut sic, ratione sui non posse definiri, quia individua non habent aliam definitionem essentialem à definitione speciei, hinc distingui solet duplex definitum, aliud propinquum, & immediatum, & est natura communis, quæ immediatè per defini-

definitionem explicatur, aliud remotum, & mediatum, quod scilicet remotè explicatur, quatenus continetur in propinquo, & sunt individua.

QUÆSTIO V.

De Divisione.

49 NOn defuerunt, qui solam divisionem generis in species dixerunt esse instrumentum logicum, & proindè hanc solam divisionem totius universalis in suas partes subiectivas per se ad logicam pertinere, ita refert Zab. lib. 3. de Meth. cap. 6. & videtur tenuisse Ant. And. in lib. divis. Boetii. At praxis Dialecticorum modò est in oppositum; nam hic in logica de divisione agentes, ex professo omnes modos divisionis declarant, nam totius universalis, quam essentialis, & integralis, imò recensent etiam modos divisionis per accidens, & de omnibus proprias regulas affignant. Nec planè absque ratione, quia sicut in definitione duo solemus distinguere, materiam, & formam, & quamvis quantum ad materiam possit ad Physicam spectare, vel Metaphysicam juxta diversitatem materiæ, ex qua conficitur, forma tamen, & modus eam conficiendi ad Logicam spectat, ita divisio Physica, vel Metaphysica, etiamsi quantum ad materiam ad hanc, vel illam attineat facultatem, quantum tamen ad formam, & modum eam rectè conficiendi spectat ad logicam, quæ tradit leges, & præcepta omnibus divisionibus communia; igitur & nos omnes divisionis modos attingemus, quia divisio amplè sumpta est instrumentum logicum, & ita tenent Recentiores omnes; imò non solùm de divisione in tali significatione hic agemus, sed adhuc etiam in ampliori, quatenus nimirum æquivalet distinctioni, quæ in plus se habet, quam ipsa divisio, ut notat Tromb. initio formalit. quia omnis divisio est distinctio, sed non è contra: & ratio est, tum quia distinctio non minus juvat ad manifestandam rerum confusionem, quam faciat divisio; tum quia quæ, & quot sint distinctionum genera est ita necessarium addiscere, antequam gressum faciamus ad alias facultates, ut quamvis hæc disputatio de rerum identitatibus, & distinctionibus ad Metaphysicam re vera pertineat ex professo: adhuc tamen saltim per compendium sit in Logica præmittenda, in Metaphysica deindè rursus pro rostris evolvenda, nam non solùm in rebus physicis, verùm etiam in logicis ipsis tradendis nil frequentius utimur, quam distinctionum variis generibus, ut planè mirum sit, quare Auctores omnes de rerum distinctionibus in Logica aut parum, aut nihil prorsus tractent, prius igitur agemus de Divisione, postmodum de multiplici rerum distinctione.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex sit Divisio, ejusque leges.

50 DIvisio est: *oratio totum in suas partes distribuens*, idest, est oratio distribuendo manifestans multiplicitatem, seu confusionem totius; dicitur *oratio*, ut intelligatur non pertinere ad dialecticum divisionem quocumque modo factam, sed tantum mentalem, & vocalem, quando scilicet mente dividimus hominem in animal, & rationale, aut in animam, & corpus, vel ore has easdem partes exprimimus; ponitur loco generis, unde per orationem hic intelligitur illa, quæ est modus sciendi, id enim indicat particula illa *distribuens*, quæ idem sonat, ac distribuendo manifestans, potest autem accipi tam pro oratione perfecta, quàm imperfecta, quo sensu coincidit cum termino complexo, & ratio est, quia in exercenda ipsa divisione intervenit operatio prima intellectus, apprehensio nimirum totius, & partium, & potest ipsa divisio in propositione cathegorica per modum termini complexi, habere rationem prædicati, sicut ipsa definitio, ut cum dicimus, animal aut est rationale, aut irrationale, sed præcipuè sumi debet pro oratione perfecta, sicut divisio fit ab intellectu, & præcipuè exercetur per secundam operationem, tunc enim cum omni proprietate dicitur intellectus dividere, quando affirmat totius hanc, & illam esse partes, quod si intellectus talem divisionem inferret ex aliis præmissis, tunc actus dividendi ad tertiam operationem spectaret.

51 Additur ly *distribuens in suas partes* loco differentiæ, per hoc enim divisio à definitione distinguitur, & argumentatione, ut notat Ant. And. l. 6. divis. Boet. §. *Circa istam lectionem*, quod definitio explicat quid res sit, seu rei quidditatem, argumentatio qualis res sit, id est rei proprietatem, & qualitatem, divisio verò quanta res sit, seu quantitatem, idest quantum sua continentia se extendit per partes; undè quamvis divisio explicando partes consequenter manifestet essentiam rei realiter, non tamen explicat illam formaliter, ut essentia est, ut facit definitio, sed solùm explicat multiplicitatem in tali essentia existentem, & hoc est, quod supra dicebamus, definitionem explicare essentiam conjungendo partes, & componendo totum, divisionem verò disjungendo, quare divisio directè, & per se ordinatur ad explicandam confusionem, seu multiplicitatem partium, & in actu exercito, idest definit singularitatem ipsam in communi quæ ut sic induit modum speciei, & sic etiam definitur prima substantia, ut magis ibi explicabitur. Ad 4. imò, ex hoc concludit Doctor. cit. individuum, ut sic, ratione sui non posse definiri, quia individua non habent aliam definitionem essentialem à definitione speciei, hinc distingui solet duplex definitum, aliud propinquum, & immediatum, & est natura communis, quæ immediatè per definitionem explicatur, aliud remotum, & mediatum, quod scilicet remotè explicatur, quatenus continetur in propinquo, & sunt individua.

tur, & appellatur divisum, & dari partes, in quas dividitur, & dicuntur membra dividentia; ubi notandum est, non oportere ad efficiendam divisionem semper intervenire veram rationem totius, & partis, sed quandoque fieri per imitationem quandam totius, & partium; ut contingit in divisione, qua subiectum in sua accidentia dividitur, nam nec subiectum est verè totum in ordine ad accidentia, nec accidentia partes in ordine ad subiectum, sed quia accidentia cum subjecto faciunt unum per accidens ad imitationem veri totius, ideò hoc sufficit ad efficiendam divisionem saltim per accidens, ut mox explicabitur magis.

52 Secundò, duplex est divisio, alia nominis, alia rei. Divisio nominis est illa, qua vox in suas distribuitur significationes, ut quando dicimus hanc vocem *Canis* varias habere significationes: per hanc verò divisionem non tantum distribuuntur termini simplices in varias significationes, verumetiam oratio integra in varios sensus, quos recipere potest, unde hic modus dividendi multum deservire solet in disputationibus ad indagandam propositionum veritatem: Divisio rei est, qua res in suas partes secernitur, & quia totum divisibile est multiplex, ita etiam divisio rei; Totum itaque aliud est per se, quod nimirum constat partibus per se unitis, & non aliquo vinculo merè accidentali, aliud per accidens, cujus partes merè per accidens adunatæ sunt, & sic in primis duplex est divisio, alia per se, que nimirum manifestat multiplicitatem partium per se unitarum, alia per accidens, quæ è contra explicatur. Totum autem per se duplex est ex Scot. 2. d. 3. q. 4. aliud potentiale, seu universale, & est illud, quod dividitur in partes subjectivas prædicando de qualibet illarum, aliud actuale, & est illud, quod actu continet partes, ex quibus componitur, nec est prædicabile de qualibet illarum; ita etiam duplex est divisio, alia potentialis correspondens primo toti, & est, qua universale dividitur in partes, quas sub se, & in potentia continet, ut est divisio generis in species, & speciei in individua, & ad hanc reducitur divisio generis per differentias, nam illas quoque dicitur genus in potentia continere, licèt non ut partes subjectivas, quia in eis non includitur, nec prædicatur, unde propriè non dicitur genus dividi in differentias, sed per differentias: alia est divisio actualis, alteri toti correspondens, & est, qua tale totum dividitur in partes, quibus actu constat, & componitur.

Rursus totum actuale dividitur in essentiale, & integrale: essentiale illud est, cujus singulæ partes spectant ad essentiam rei; quæ si fuerint physicæ, constituunt totum essentiale physicum, si metaphysicæ, constituunt metaphysicum: integrale verò est, cujus partes singulæ, etsi non spectent ad essentiam rei, pertinent tamen ad integritatem rei materialis, unde solum in materialibus reperiuntur, quæ si fuerint similares, & ejusdem rationis, ut guttæ aquæ in Oceano constituunt totum, quod dicitur homogeneum, si fuerint dissimilares, & alterius rationis, ut brachium, & caput in homine constituunt totum, quod dicitur heterogeneum; sic igitur divisio actualis, alia erit essentialis, qua totum dividitur in partes, quarum singulæ sunt de essentia divisi, quæ si fuerint physicæ, ut corpus, & anima respectu hominis, erit essentialis Physica, si Metaphysicæ, ut animalitas, & rationalitas, erit essentialis Metaphysica, alia erit integralis, qua totum materiale dividitur in partes, ipsum integrantes, quæ juxta variam naturam partium integrantium geminanda erit.

53 Ex parte verò ipsius per accidens adhuc triplex divisio solet assignari, Una est subjecti in accidentia, ut cum dividitur homo in album, & nigrum, homo enim, qui dividitur, est subjectum albedinis, & nigredinis, quæ illis accidunt, & ad hanc pertinet divisio vocis in suas significationes supra allata, significatio enim est accidens vocis, & eadem vox veluti subjectum plures interdum habet significationes. Altera è converso est accidentis in subjecta, ut quando dividitur album in lac, & lilium, quibus veluti subjectis inest albedo divisa. Alia demum assignari solet divisio accidentis in accidentia, ut cum dulce dividitur in album, ut est lac, & flavum, quale est mel, re tamen vera hæc divisio non est à cæteris condistincta, nam si divisum est de essentia membrorum dividentium, ut cum dividitur coloratum in album, & nigrum, tunc pertinet hæc divisio ad divisionem totius universalis, & est generis in species, est enim, ac si dicatur, colorum alter est albedo, nigredo alter; si verò divisum non est de essentia membrorum dividentium, ut est in allata divisione dulcis in flavum, & album, tunc pertinet ad divisionem subjecti in accidentia, quia dulce, quod est divisum, non sumitur pro forma dulcedinis, sed pro subjecto ipso dulci, cui accidit esse album, vel flavum.

54 Tertio multæ solent afferri leges bonæ divisionis, sed præcipuæ, ad quas aliæ reducuntur, duæ sunt, vel tres ad summum. Una est, quæ singula membra dividentia sint inferiora, idest minora divisio, & ratio est evidens, quia omne totum est majus sua parte; omnia verò simul sumpta totum divisum adæquent, ac exhauriant, & ratio est, quia in toto præsertim syncathegorematicè sumpto, ut à divisione attingitur, non est aliud, quam omnes suæ partes simul. Nec valet; si dicas, hominem benè dividi Metaphysicè, in animal, & rationale, in qua divisione constat alterum membrum dividens, nempe animal, totum divisum excedere, scilicet hominem: Nam quamvis animal in ratione totius potentialis excedat hominem, tamen ratione partis actualis metaphysicè excedit ab homine, & in hoc sensu est membrum dividens in allata divisione. Altera regula est, ut membra dividentia habeant aliquam inter se oppositionem, idest sint ita inter se distincta re, vel ratione, ut non coincidant in eo sensu, quo sunt membra dividentia, aut unum non includatur in alio.